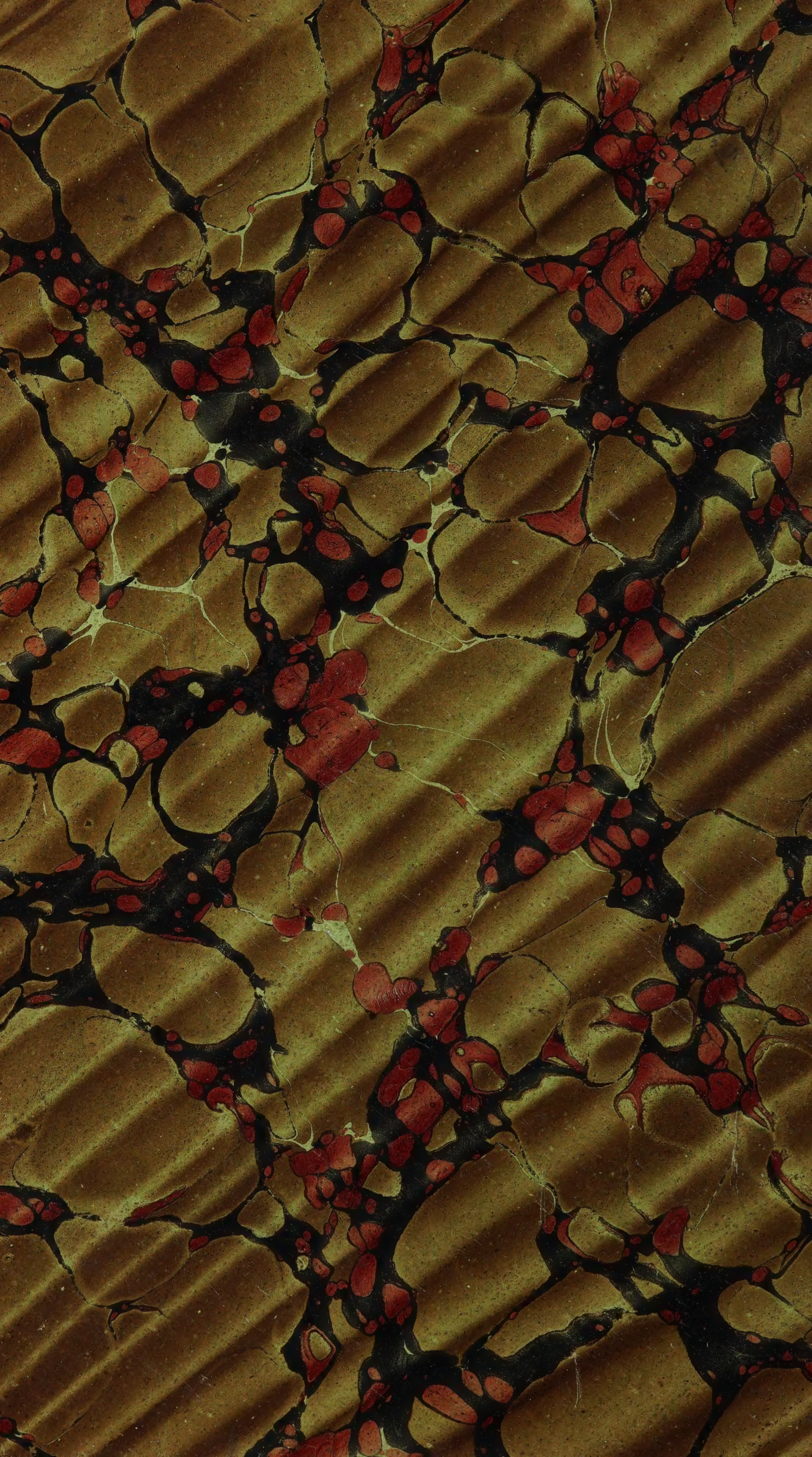
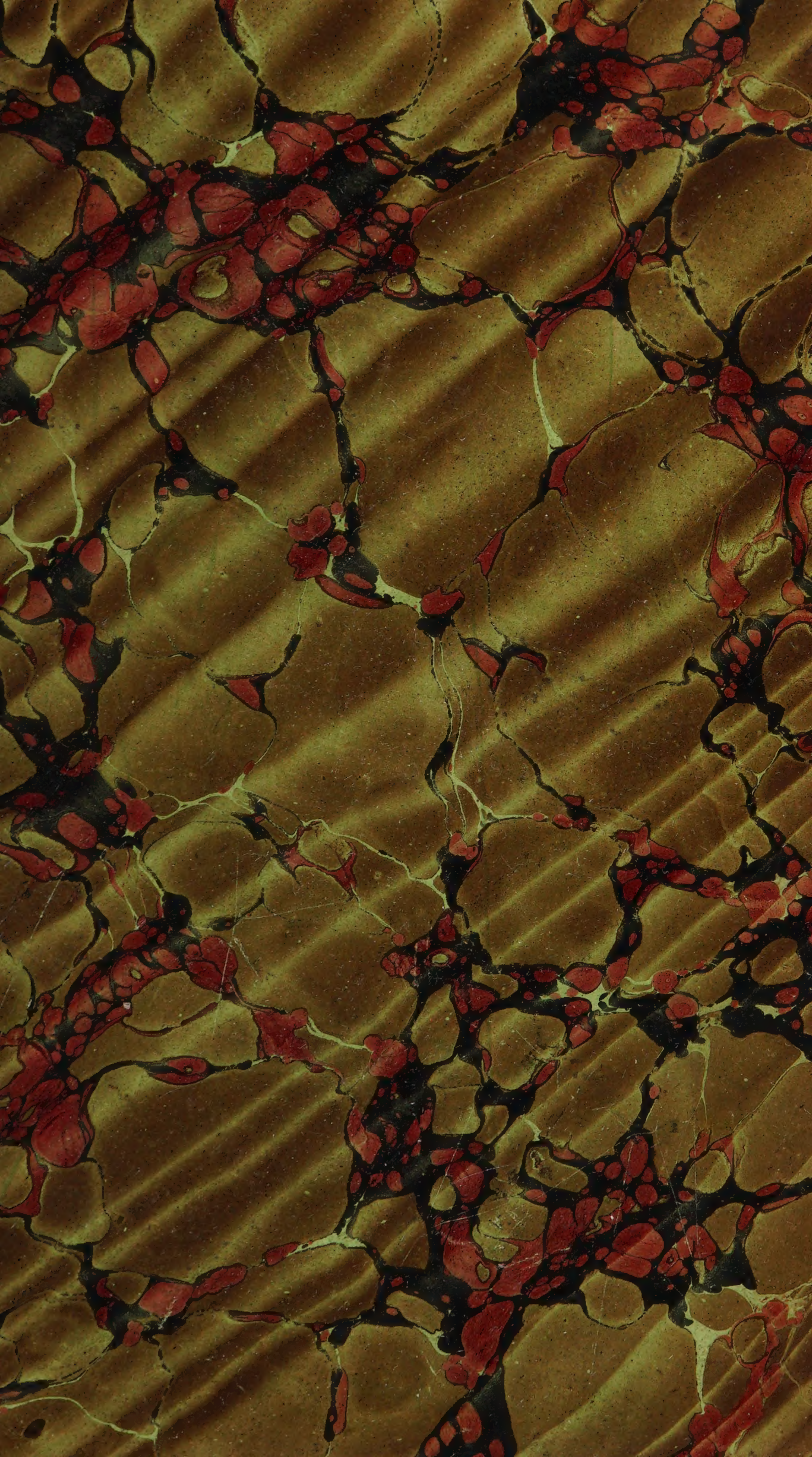

VERHANDELING

TER BEANTWOORDING DER

VRAGE:

Daar het voor het algemeen van het grootst belang is, dat alle twijfeling ten aanzien van het vermogen der Koepokken, om niet slechts voor een' geruimen tijd, maar op den duur tegen de Kinderpokken te beveiligen, geheel en al ophoude, en het veelvuldig voorkomen van gemodificeerde *of gewijzigde Kinderpokken, bij vroeger gevaccineerden, deze twijfeling bij niet weinigen, zelfs bij sommige voorstanders der Koepok-inenting, werkelijk doet ontstaan, zoo wordt gevraagd: —* 1°. » *Wat is* » *de reden, dat bij voorwerpen, welke door Kinderpokken, het-* » *zij oorspronkelijk, hetzij na inenting zijn aangetast geweest,* » *in later leeftijd hoogstzeldzaam zich gewijzigde Kinderpokken* » *vertoonen, terwijl bij voormaals gevaccineerden zulks, sedert* » *ettelijke jaren, geen ongewoon verschijnsel is geworden? —* » 2°. *Leveren de gewijzigde Kinderpokken een bewijs op voor de* » *ongenoegzaamheid der Koepok-inenting ter geheele vernietiging* » *van de vatbaarheid voor de geheele Kinderziekte? — Zoo* » *neen, — moet dan derzelver verschijning afgeleid worden van* » *redenen, die op de voorbehoedende kracht der Koepokstof in* » *het levend bewerktuigd ligchaam nadeelig gewerkt hebben? —* » 3°. *Waarop behoort men vooral te letten bij de keus der* » *voorwerpen, op welke de Koepok-inenting geschieden zal? —* » 4°. *Zoo de bepaling van de geschiktheid eens voorwerps, om* » *de Koepok-inenting als behoedmiddel tegen de Kinderziekte* » *te ondergaan, van groot gewigt is, behoort dan niet door* » *geneeskundige wetten gezorgd te worden, dat de bewerking* » *nimmer geschiede, dan na ingewonnen raad en met overleg* » *eens Geneesheers?''*

DOOR

CORN. HENDR. SMEETS,

Med. Doct. te 's Gravenhage.

Aan welke in de Algemeene Jaarlijksche Vergadering van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te *Haarlem*, den 24 Mei 1834, de Gouden Medaille is toegewezen.

INLEIDING.

De Hollandſche Maatſchappij der Wetenſchappen, er ſteeds op uit zijnde, om de ledige plaatſen in de Geneeskunde zoo veel mogelijk aan te vullen, heeft, ziende, dat ſedert ettelijke jaren de gewijzigde kinderpokken zich zoo dikwerf bij de gevaccineerden opdoen, eene allerbelangrijkſte vraag ter beantwoording voorgeſteld, ten doel hebbende, om de reden van dit verſchijnſel op te ſporen. De beantwoording van deze vraag is niet alleen van groot gewigt, maar ook zeer moeijelijk, aangezien, voor zoo verre wij weten, tot nu toe, geen deskundige over deze zaak *ex profeſſo* geſchreven heeft, ten minſten niet in dien zin, welken de Maatſchappij hier ſchijnt te bedoelen. Niettegenſtaande het moeijelijke van de vraag hebben wij nogtans vermeend de pen te kunnen opvatten, aangezien wij reeds ſedert eenigen tijd over deze zaak hadden nagedacht, en hier en daar eenige bouwſtoffen hadden vergaderd, die onze taak gemakkelijker maken kunnen. Onzes inziens, kan men deze vraag niet duidelijk genoeg beantwoorden zonder hier en daar eenige gisſingen te moeten wagen, die nogtans ook eenige waarde kunnen hebben, wanneer zij door de ondervinding geſtaafd worden. Wij zullen evenwel trachten, zoo veel mogelijk, de wijze les van onzen grooten PARADIJS in het oog te houden, wanneer hij zegt: „ nobis ea sola relicta est naturam investigandi ratio, quae

„ a singularibus orditur, semsimque ac pedetentim cautâ „ inductione, quousque tuto licet, ad magis generalia „ progreditur: quae ratio, quamvis nostrae sive vanitati minus arrideat, nosque raro ultra medios gradus perducat, inde tamen nobis praecepta porrigit certa, tuta „ ac frugifera."

Wij vermeenen het best aan de bedoeling der Maatſchappij te zullen beantwoorden, wanneer wij de voorgeſtelde vraag in de vijf volgende Hoofdſtukken verdeelen:

I. Waarom vertoont zich de kinderziekte, in den regel, ſlechts eenmaal bij hetzelfde voorwerp?

II. Kan men aan de ontaarding of verzwakking der koepokſtof, aan de ſlechts tijdelijke werking der koepokken, of aan andere tot nu toe opgegevene oorzaken het menigvuldig voorkomen van gewijzigde pokken na de vaccinatie toeſchrijven?

III. Waaraan is het toe te ſchrijven, dat men bij gevaccineerden ſedert ettelijke jaren zoo dikwerf de gewijzigde pokken waarneemt?

IV. Waarop behoort men vooral te letten bij de keus der voorwerpen, op welke de koepok-inenting geſchieden zal?

V Behoort niet door geneeskundige wetten gezorgd te worden, dat de koepok-inenting nimmer geſchiede, dan na ingewonnen raad en met overleg eens Geneesheers?

EER-

EERSTE HOOFDSTUK.

Waarom vertoont zich de Kinderziekte, in den regel, slechts eenmaal bij hetzelfde voorwerp?

§ I.

De Kinderziekte is een van die met koorts vergezelde huid-uitslagen, door welke de mensch, in den regel, maar eens aangevallen wordt. Even als de mazelen, het roodvonk, de *Febris petechialis*, de *varicellae* en *varioloidae* neemt men de *variolae* zeer zelden voor de tweede maal bij hetzelfde voorwerp waar. De voorbeelden van het tegenovergestelde, welke ons VAN SWIETEN (1), SYDENHAM (2), RHAZES (3) en later MÖHL (4), THOMSON (5), MARTON (6), FAVART (7), OEGG (8), SAUTER (9), EICHHORN (10) en honderd anderen hebben aan-

(1) *Comment.* in BOERHAV. *Aphorism.*

(2) *Praxis medic.* Sect. III. Cap. 1. p. 159.

(3) *Freind. Hist. of Physick.* Tom. II. p. 190.

(4) *De Variolis et Varicellis.* Havoniae 1827.

(5) *Eilenburg Med. and Sang. Journal.* 1818. N°. 56.

(6) *London Med. and Phys. Journ. neev. Ser.* Vol. II. April en Junij 1827.

(7) *Rapport sur l'épidémie qui a regné à Marseille en* 1828.

(8) HENKE, *Zeitschrift*, 11ter Jahrgang. 1831. 2 Heft. s. 386.

(9) *Zeitschrift für die Staats-Arzneikunde*, 12ter Jahrgang, 3tes Vierteljahr, Heft 1832.

(10) *Handbuch über die Behandlung und Verhütung der contagios-fieberhaften Exanthem*, s. 181.

aangehaald, kunnen dezen algemeenen regel niet omverwerpen.

Moeijelijk is het de oorzaak hiervan op te ſporen; het is niet gemakkelijk op te geven, waarom de *variolae* niet, gelijk de *syphilis* bij eene herhaalde beſmetting, zich herhaalde malen bij hetzelfde voorwerp kunnen opdoen: er moet hiervan voorzeker eene reden beſtaan. Door te zeggen, dat de *variolae* ſlechts eenmaal het levendbewerktuigd ligchaam behoeven aan te tasten, om de vatbaarheid voor eenen tweeden aanval geheel weg te nemen, leert men niets ſtelligs. Wat is immers de vatbaarheid voor de kinderziekte? waarin beſtaat zij? hoe werken de pokken om deze vatbaarheid te vernietigen? Deze zijn de vragen, die volſtrekt opgelost moeten worden, vóór dat wij de werking van de koepokken op het organisme goed zullen kunnen begrijpen en met zekerheid de redenen zullen kunnen opſporen, waarom de koepok-inenting zich hedendaags minder behoedende tegen de kinderziekte betoone, dan de kinderziekte zelve.

Welligt laat het ſtandpunt, waarop onze wetenſchap thans geplaatst is, de oplosſing van deze vragen niet toe. Evenwel vermeenen wij hier eene gisſing te mogen wagen, die ook hare waarde hebben kan; zelfs dan, wanneer een later onderzoek, door meerdere hulpmiddelen onderſteund, dezelve, als van grond ontbloot, zou moeten verwerpen.

Wij zullen dus, zoo kort mogelijk, alle die ſtellingen trachten te onderzoeken, waardoor men de oorzaak heeft willen aanduiden, waarom de kinderziekte ſlechts eenmaal bij hetzelfde voorwerp wordt waargenomen.

De

De beroemde C. L. HOFMANN (11) is van meening, dat er eene foort van pokklieren in de huid aanwezig zijn, die werkeloos zijn, zoo lang zij niet in aanraking komen met de eigenaardige fmetftof der *variolae*, maar dadelijk werkzaam worden, wanneer deze aanraking plaats heeft. Deze pokklieren, alzoo door het *Contagium variolarum* geprikkeld, ondergaan eene pathologifche verandering en brengen de met fmetftof gevulde pokken voort. Wanneer nu eenmaal de kinderziekte is afgeloopen, dan ook zijn, volgens HOFMANN, de pokklieren in de huid vernietigd, en de vatbaarheid voor de kinderziekte heeft opgehouden te beftaan.

Deze wijze van zien van HOFMANN is voorzeker fcherpzinnig, en wel gefchikt, om profelieten te maken. Schoon evenwel groote mannen, waaronder ik alleen AUTENRITH (12) noemen wil, zich geheel aan de zijde van bovengenoemden diepdenkenden fchrijver gefchaard hebben, zoo is toch de ftelling van HOFMANN niet van dien aard, dat zij den toets der ondervinding doorftaan kan.

Vooreerst dan heeft EICHHORN (13) met alle die juistheid en ontleedkundige kennis, welke men hem toekent, klaar bewezen, dat de pokklieren van HOFMANN in de uitwendige huid niet te vinden zijn; maar genomen nu, dat deze pokklieren aanwezig waren, zoo als dit de Heer

REUSS

(11) *Abhandlung von den Pocken.* Munfter. Th. I. 1770—1778. Th. II. 1789.

(12) *Handbuche der Empirifchen Phyfiologie.* Bd. II. f. 264 und 330. Tübingen 1802.

(13) *Abhandlung über die Anatomie und Phyfiologie der äusfern Haut des Menfchen*, in MECKEL's *Archiv. für Anatomie und Phyfiologie.* Jahrgang 1827. St. I. f. 48 u. f. w.

REUSS (14) beweert, hoe zal men dan de behoedende kracht van de *Febris variolosa absque variolis* tegen de kinderziekte kunnen uitleggen? In dit geval zijn immers, volgens HOFMANN, de pokklieren in de huid nog aanwezig; zij zijn door den eigenaardigen *processus pathologicus* van de pokken niet vernietigd geworden, aangezien de kinderziekte op de uitwendige huid niet te zien is geweest, en nogtans blijven deze pokklieren bij eene tweede besmetting zonder werking, want de ondervinding heeft bewezen, dat eene pokkoorts zonder pokken even goed de vatbaarheid voor de kinderziekte wegneemt, als de kwaadaardigste *variolae confluentes*.

Eene tweede zwarigheid doet zich tegen het stelsel van HOFMANN op, wanneer wij met dezen schrijver aannemen, dat, zoo lang alle de pokklieren niet vernietigd zijn, de geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet is weggenomen. Hieruit zou men moeten opmaken, dat ieder individu de kinderziekte in eenen meerderen of minderen graad zou moeten krijgen naarmate der hoeveelheid pokklieren, die in zijne huid aanwezig zijn. Maar ziet men niet Epidemiën, die bij alle voorwerpen kwaadaardige pokken, en wederom andere, die bij alle individuën goedaardige kinderziekte te weeg brengen? Strookt dit met de wijze van zien van HOFMANN?

Hierbij dient nog opgemerkt te worden, dat, volgens het stelsel van de pokklieren, de behoedende kracht van de koepokken tegen de kinderziekte volstrekt onbegrijpelijk voorkomt. Bij de koepokinenting immers verkrijgt men, in den regel, slechts 5 of 6 pokken, dus niet genoeg,

(14) *Ueber das Wesen der Exantheme.* Th. 2.

noeg, om alle in de huid zich bevindende pokklieren te vernietigen, en toch hebben millioenen voorbeelden klaar aangetoond en ontegenzeggelijk bewezen, dat de koepokken tegen de kinderziekte beveiligen.

Anderen zeggen met SACCO (15), dat de ſmetſtof van het oogenblik der beſmetting, tot dat de huiduitſlag eenen aanvang neemt, in de huid als in eenen Lithargiſchen ſlaap verborgen ligt en met de uitbotting van het *exanthema* eerst in werking komt, enz.

Hier moeten wij SACCO tegenwerpen, hetgeen wij alreeds tegen HOFMANN hebben aangevoerd, dat men namelijk, wanneer de werking van de ſmetſtof zich alleen tot de huid bepaalt, geene exanthematiſche koortſen zonder huiduitſlag, waarvan ons HEIM, BURSERIUS, VOGEL, THOMASSEN à THUESSINK, enz. zoo vele voorbeelden gegeven hebben, kan aannemen; ten andere, indien het volgens SACCO waar is, dat het *contagium* tot aan de uitbotting van het *exanthema* levenloos in de huid ſluimert, vanwaar dan de koorts, die men, bij alle akute exanthemen, drie of vier dagen vóór de uitbotting van den huiduitſlag waarneemt?

Het ſterkſte bewijs tegen SACCO vinden wij nog in de wijze, waarop de beſmetting, in den regel, plaats heeft. Het is immers niet door het uitwendig huid-ſysteem, dat de ſmetſtof in het organisme doordringt; de huid, door het *epidermis* gewapend, kan altijd gedurende eenen langen tijd de beſmetting beletten, en in de meeste ziekten, die door aanraking beſmettelijk zijn, geſchiedt de be-

(15) SACCO, *Neue Entdeckungen über die Kuhpocken*, u. ſ. w. Overgezet door SPRENGEL, p. 30. Halle 1812.

besmetting niet door de aanraking zelve, maar in de meeste gevallen door de inademing, vooral dan, wanneer de smetstof vlugtig is, zoo als dit in het bijzondere geval van de kinderziekte plaats heeft. Laat een voorwerp, daartoe geschikt, slechts eene enkele inademing doen in eene kamer, alwaar eenige lijders aan de kinderziekte laboreren, hij zal besmet zijn, schoon hij geenen van de zieken, of iets, wat smetstof zou kunnen bevatten, aangeraakt hebbe. Daarenboven is de inademing de gemakkelijkste weg, waardoor eene vlugtige smetstof tot in het binnenste van het organisme kan doordringen, aangezien bij iedere inademing in eene besmette lucht het *contagium* in de longen in aanraking komt met dat vatenstelsel, hetwelk zoo zeer tot de absorptie van vlugtige deelen geschikt is. Wij willen evenwel niet ontkennen, dat ook de huid vlugtige deelen absorberen kan; direkte proeven hebben dit getoond (16). Het is voor ons genoeg, aangetoond te hebben, dat, in den regel, de besmetting door middel van de inademing plaats heeft. Hoe is het nu mogelijk, dat deze alzoo ingeademde smetstof soms 5, 6, 8, ja soms 14 dagen lang in den kring van den omloop der vochten kan verblijven, zonder hetzij door de uitademing, hetzij door de zoo menigvuldige afscheidingen, hetzij door eene organisch-chemische werking, van het, op alle vreemde stoffen zoo werkzame, organisme uitgedreven of geneutraliseerd te worden? Genomen nog, dat de ingeademde smetstof onveranderd in het organisme kan verblijven, hoe is het dan nog te begrijpen, dat de kleine hoeveelheid smetstof, waarmede de

(16) RICHERAND, *Nouveaux Élémens de Physiol.* Tom. I.

de besmetting, in den regel, geschiedt, zich in nog mindere dan *Hannemannsche* deeltjes zou verdeelen, om zich op alle punten van de huid te plaatsen, dáár stil te blijven, om later pokken voort te brengen. Daarenboven, waarom zou, genomen dat de besmetting door eene groote hoeveelheid smetstof had plaats gehad, waarom zou dan toch de smetstof zich bij voorkeur tot de huid wenden, en niet gedeeltelijk in het inwendige van het organisme verblijven? Deze bedenkingen wederleggen, onzes inziens, SACCO's stelsel geheel, en wij zijn dus verpligt de werkplaats van de smetstof der kinderziekte in een ander deel van ons organisme te zoeken.

RICHTER (17), STIEGLITZ (18) en meer anderen beweren, dat de smetstof der kinderziekte, gelijk iedere andere vlugtige smetstof, met de vochten onveranderd in het organisme circuleert, — dat de *primaire* koorts, die men in alle met koorts vergezelde huid-uitslagen, vóór de uitbotting van het *exanthema*, waarneemt, alleen aan de terugwerking van het organisme op den eigenaardigen prikkel, die de smetstof in het levend bewerktuigd ligchaam veroorzaakt, is toe te schrijven, — dat deze koorts ophoudt, zoodra de smetstof naar de huid gedreven is, en het inwendige van het organisme van dezen prikkel geheel bevrijd is. RICHTER en STIEGLITZ houden dus de verschijning der pokken op de huid voor eene *crisis*, terwijl zij beweren, dat alle de ziekelijke verschijnselen, die men na de uitbotting waarneemt, alleen daarvan afhangen, dat de huid in eenen akuten pathologischen toestand

(17) *Specielle Therapie.* Tom. I. pag. 248.
(18) *Ueber die Behandlung der Scharlachs.* Hannover. 1807.

ſtand verkeert, waardoor de transpiratie van het uitwendige huid-ſysteem geheel of gedeeltelijk belet wordt, door welken ziekelijken toeſtand van de huid de meer edele inwendige organen, die met de huid het meest ſympatiſeren, moeten aangedaan worden; en alzoo bewijzen RICHTER en STEIGLITZ, dat de ziekte, aan de pokken eigen, alleen in de huid plaats heeft, en dat bijgevolg ook dáár de vatbaarheid voor deze ziekte moet gezocht worden.

Dit ſtelſel van deze twee beroemde ſchrijvers wordt, volgens hunne wijze van zien, buiten allen twijfel geplaatst, wanneer men in aanmerking neemt, dat men nimmer, wanneer de uitbotting van de pokken volledig is, eenige pokſtof in het inwendige van het organisme vinden kan, maar dat men deze ſmetſtof alleen in de pokken op de huid vindt.

In de eerſte plaats moet ik hier aanmerken, dat het niet waar is, dat men nimmer eenige pokſtof, zelfs bij eene volledige uitbotting van het exantheem, in het inwendige van het organisme vinden kan. OSIANDER (19), een allezins geloofwaardig ſchrijver, heeft met het bloed van ſchapen, die de pokken hadden, dezelfde ziekte bij andere ſchapen voortgebragt. HOME (20), de Hoogleeraar SPERANZA (21) en Dr. TAUCHON (22) hebben dezelfde reſultaten bekomen. Daarenboven, indien de werking van de kinderziekte zich alleen tot de uitwendige huid

(19) *Abhandlung über Kuhpokken.* Göttingen 1801. ſ. 163.

(20) *Grundsätze der Arzneywisſenſchaft;* uberſetzt. Leipzig. ſ. 302.

(21) HUFELAND's *Journal.* 1827. April. ſ. 124.

(22) *Journ. Complem. du Diction. des Sciences Med.* Tom. XXIII. Cah. 89—90. Paris 1825.

huid bepaalt, waarbij komt het dan, dat reeds, gedurende de *primaire* koorts, wanneer er nog geen huiduitflag aanwezig is, de uitademing van den lijder befmettelijk is? Ten anderen, al is het, volgens RICHTER en STEIGLITZ, waar, dat men, in de meeste gevallen, in het bloedvatenftelfel geene fmetftof vinden kan, daaruit kan men niet opmaken, dat deze ftof in het bloed niet aanwezig is. BRANDE en VAUQUELIN hielden ftaande, dat het ijzer geen beftanddeel van het bloed was, omdat zij dit metaal door chemiefche *reagentia* in hetzelve niet konden vinden. ENGELHART (23), ROSE (24) en WESTRUM (25) nogtans toonden klaar, dat het ijzer in het bloed aanwezig was, maar zoo innig met deszelfs *cruor* verbonden, dat het flechts door den hoogften graad van warmte daarvan kon afgefcheiden worden. Dit moet aan de asfimulerende kracht van het bloed toegefchreven worden, welke kracht zoo groot is, dat zij zelfs de zwaarfte vergiften, wanneer zij niet in eene te groote hoeveelheid aanwezig zijn, en niet plotfelings dooden, kan neutraliferen. Hierbij komt het, dat het bloed bij kwaadaardige pokken befmettelijk en bij eene goedaardige kinderziekte niet befmettelijk is. In het eerfte geval is het gift der pokken in eene al te groote hoeveelheid aanwezig, dan dat het door de asfimulerende kracht van het bloed kan onzijdig en fchadeloos gemaakt worden. In dit geval blijft

(23) *Comm. de vera materiae, Sanguini purpureum colorem impertientis, natura.* Götting. 1825.

(24) *Annal. der Phyfik.* B. 83. St. I. 1826.

(25) *De phaenomenis, quae ad vias sic dictas lotii clandestinas demonstrandas referuntur, Commentatio physiologica, praemio ornata.* Götting. 1819.

blijft er eene hoeveelheid ſmetſtof vrij, dat is te zeggen, zonder door het bloed gewijzigd te worden. Deze ſmetſtof kan alzoo des te gemakkelijker op alle natuurlijke verrigtingen van het levend bewerktuigd ligchaam werken, aangezien het door middel van de circulatie in aanraking met de edelſte deelen van het organisme komt en alzoo overal zijnen verderfelijken invloed kan oefenen. Vandaar komen de doodelijke verſchijnſelen, die men bij boosaardige *variolae* waarneemt. Op deze wijze ontſtaat ook de zoo dikwerf onrustwekkende *bronchitis* bij de mazelen, welke daarom zoo menigmaal aan de beste behandeling wederſtaat, omdat zij haar aanzijn aan eene ſoort van vergiftiging te danken heeft.

Wil men nog meer bewijzen, dat deze asſimulerende kracht van het bloed op de *contagia* wel degelijk beſtaat en geene enkele beſpiegeling is, dat men dan eene hoeveelheid koepokſtof, b. v. een droppel met 10 droppels versch bloed vermenge, dat men een voorwerp met dit mengſel inente, en men zal zien, dat men nimmer koepokken zal bekomen. Dat in dit geval de mislukking van de inenting niet aan de verdunning der koepokſtof kan toegeſchreven worden, blijkt daaruit, dat wanneer men dezelfde hoeveelheid koepokſtof met dezelfde hoeveelheid water verdunt, de koepok-inenting toch gelukken zal.

Deze zijn de redenen, waarom wij de ſtelling van RICHTER en STEIGLITZ niet kunnen aannemen, en die ons tevens overtuigen, dat de werking van de pokken zich niet tot de huid bepaalt, maar dat men dieper in het organisme moet doordringen, om het *laboratorium* der kinderziekte op te ſporen.

§ II.

§ II.

Volgens onze wijze van zien, moet men met den Heer EICHHORN aannemen, dat in de kinderziekte het watervatenſtelſel den hoofdrol ſpeelt, en dat in dit ſtelſel, vooral in de waterklieren, de zoo wondervolle en eigenaardige werking van de reproducering der pokſtof plaats heeft (26), en dat ook dus in dit vatenſtelſel de vatbaarheid voor de kinderziekte en de wijze, waarop de vernietiging van deze vatbaarheid geſchiedt, moet gezocht worden. C. L. HOFMANN heeft, bij het inenten der natuurlijke pokken, zeer dikwijls waargenomen, dat de geïnoculeerden over ſpanning, hitte, druk en ſoms over pijn in de oxel-klieren klaagden, wanneer de inenting op de armen had plaats gehad, en dat deze verſchijnſelen in de liesklieren werden waargenomen, wanneer men de inenting op de onderſte ledematen verrigt had (27). Deze verſchijnſelen in de waterklieren kunnen niet door de kleine huidwond, die bij de inenting gewoonlijk plaats heeft, veroorzaakt worden, aangezien eerst dan de klieren aangedaan waren, wanneer het kleine huidwondje reeds geheeld en de pokken nog niet aanwezig waren. De ſmetſtof werkt dan reeds op het watervatenſtelſel, wanneer er op of in de huid nog niets te zien is, hetwelk deszelfs aanwezigheid verraadt. Dezelfde verſchijnſelen neemt men ſoms bij de natuurlijke beſmetting waar, en reeds heeft EICHHORN, gedurende de *primaire* koorts der kinderziekte, en dus voor-

(26) EICHHORN, *Handbuch über die behandlung und verhütunder contagiös-fieberhaften exantheme*, ſ. 87.

(27) l. c. Th. II. ſ. 217—218.

voordat nog de uitbotting der pokken had plaats gehad in den *ductus thoracicus* en andere groote watervaten de ſmetſtof van de kinderziekte gevonden, aangezien hij met het vocht, in deze groote watervaten verzameld, bij een ander voorwerp de kinderziekte heeft ingeënt. Daarenboven zijn het alle ſchrijvers daarin eens, dat in alle pokſoorten niet alleen de waterklieren, maar zelfs het geheele watervatenſtelſel in eene verhoogde werking verkeert. Hetzelfde heeft bij het roodvonk, mazelen, pest en algemeene venusziekte plaats; in de mazelen zijn daarenboven ook nog de ſlijmklieren der longen, neus en oogen aangedaan, hetgeen ALEXANDER MONRO (28) en LOOKEN (29) klaar bewezen hebben.

Daar het nu algemeen bekend is, dat de kinderziekte, onder die met koorts vergezelde huid-uitſlagen behoort, welke den mensch, in den regel, maar eens aanvallen, zoo doet zich hier als van zelfs de vraag op, waaraan dit toe te ſchrijven zij? — Om deze vraag te beantwoorden, moeten wij vooreerst in aanmerking nemen, dat de beſmetting, in den regel, ſlechts door eene kleine hoeveelheid ſmetſtof geſchiedt. Deze kleine hoeveelheid ſmetſtof nu kan een groot aantal pokken voortbrengen, waarin de ter beſmetting verbruikte ſmetſtof duizendvoudig vermenigvuldigd is. Deze vermenigvuldiging der ſmetſtof kan niet uit niets voorkomen. Er moeten zich dus in het organisme ſtoffen of eene vermenging van ſtoffen bevinden, die zich, door eene organisch-chemiſche werking van het levend bewerktuigd ligchaam, verbinden kunnen met

(28) *De Ven. Lymphat.* p. 58.
(29) *Gentelm. Magaz.* 1767. p. 163.

met de ſmetſtof, waarmede de beſmetting geſchied is, om alzoo dezelfde ſmetſtof vermenigvuldigd te reproduceren.

Er bevindt zich dan in het levend bewerktuigd ligchaam een materiëel iets, hetwelk de vatbaarheid voor de kinderziekte daarſtelt, en, deze ſtof eenmaal uit het organisme weggenomen zijnde, houdt de vatbaarheid voor de kinderziekte op te beſtaan, aangezien eene tweede beſmetting geen voedſel meer in de beſtand deelen van het organisme vinden kan.

Aangezien nogtans een mensch volkomen gezond zijn kan, ſchoon hij nimmer de kinderziekte gehad heeft, zoo volgt hieruit noodzakelijk, dat de ſtof of vermenging van ſtoffen, welke de vatbaarheid voor de kinderziekte uitmaken, geen beginſel van ziekte in zich bevatten. Aangezien nogtans ons de ondervinding leert, dat de vatbaarheid voor de kinderziekte in den kinderlijken en jeugdigen ouderdom grooter is dan in eenen meer gevorderden leeftijd, zoo volgt hier al wederom uit, dat de ſtof of vermenging van ſtoffen, die, als het ware, het voedſel van het *contagium variolarum* uitmaken, in het organisme van het kind en den jongeling menigvuldiger of krachtiger zijn moeten dan in het organisme van een meer bejaard voorwerp.

Het is voor alsnog onmogelijk den juisten aard van de ſtof of van de vermenging der ſtoffen te bepalen, die de vatbaarheid voor de kinderziekte uitmaken. Miſſchien zal ons de Scheikunde dit eenmaal leeren, want de wetenſchap, die ons het werkende beginſel van het opium, van de kinabast en van meer andere geneesmiddelen heeft

 lee-

leeren kennen, zal in de vervulling van deze taak ook geene onmogelijke zaak zien.

Welligt is de vatbaarheid voor de kinderziekte het overblijffel van iets, wat, gedurende het leven in de baarmoeder, voor het kind nuttig was, maar na de geboorte opgehouden heeft dit te zijn, zoo als dit met de *glandula thymus* het geval is; dit is nogtans flechts eene meening, die wij volgaarne voor eene betere willen laten varen.

Onmogelijk is het dus niet, na al het boven aangehaalde, dat de Geneeskunde eenmaal zoover vordere, dat zij de vatbaarheid niet alleen voor de kinderziekte, maar ook voor iedere andere eigenaardige befmettelijke ziekte, die den mensch in zijn leven flechts eenmaal aantast, door een gepast geneesmiddel zal kunnen vernietigen; want hetgeen de fmetftof der kinderziekte niet kan wegnemen zonder eene foms gevaarlijke, ja doodelijke ziekte te veroorzaken, zou misfchien een daartoe gefchikt geneesmiddel zonder eenig gevaar kunnen doen.

Wij hebben dan gezien, dat de vatbaarheid voor de kinderziekte in een ftoffelijk iets beftaan moet, en dat deze ftof zich in het watervatenftelfel moet bevinden. Nu wordt het klaar, dat een voorwerp niet altijd even vatbaar voor de befmetting zijn zal, maar dat deze vatbaarheid noodwendig door zijne levenswijze, door den gezonden of ziekelijken toeftand van zijn organisme enz. moet gewijzigd worden. Vooral zal dan de vatbaarheid voor de kinderziekte eene groote wijziging moeten ondergaan, wanneer het *fystema lymphaticum* in eenen ziekelijken toeftand verkeert, zoo als zulks bij *fcrofuleu-*

fe,

ſe, *rachitiſche*, *ſyphilitiſche* voorwerpen plaats heeft. Op zulke geſtellen zal de ſmetſtof der kinderziekte, in den regel, niet vatten, omdat juist dat ſtelſel, waartoe zich hare werking bepaalt en waarin zij haar voedſel vinden moet, reeds door ſcherpe en ziekelijke vochten is opgevuld, en hetzelve alzoo den eigenaardigen prikkel van de ſmetſtof niet ontwaren kan.

Deze ziekelijke toeſtand van het watervatenſtelſel houdt nogtans dan op een beletſel voor de ontwikkeling der *variolae* te zijn, wanneer de beſmetting lang genoeg op het voorwerp gewerkt heeft, om den ziekelijken prikkel in de *lymphatica* door eenen grooteren prikkel te kunnen wegnemen. Dan ontſtaat de kinderziekte, maar haar verloop is niet natuurlijk, omdat zij in hare eigenaardige pathologiſche *procesſus* geſtoord wordt door de vuile en ſcherpe vochten, die zich in de verzwakte en ziekelijke watervaten bevinden. In deze gevallen komen de pokken ook, in den regel, kleiner en minder goed gevormd te voorſchijn, en vullen zich niet met eene heldere pok-*lympha*, maar bevatten, in den regel, een groot gedeelte van die ziekelijke ſtoffen, welke zich in de *lymphatica* met de eigenaardige pokſtof vereenigd hebben. Zulk eene kinderziekte neemt de geheele vatbaarheid voor de *variolæ* niet weg. Deze vatbaarheid is ſlechts verminderd of gewijzigd, zoodat, bij eene tweede beſmetting, ook wederom pokken, ſchoon in eenen gewijzigden vorm, ontſtaan moeten. Deze is evenwel niet altijd de oorzaak van het ontſtaan der gewijzigde pokken na doorgeſtane kinderziekte. Soms is de ſtoffelijke vatbaarheid voor de *variolæ* zoo groot, dat eene eenige beſmetting den geheelen aan-

leg tot de kinderziekte niet kan wegnemen, en dan ook ontſtaan naderhand bij eene tweede beſmetting pokken in eenen min of meer gewijzigden vorm, naarmate de eerſte aanval van de kinderziekte de vatbaarheid verminderd heeft.

Hieruit ziet men reeds, dat het ontſtaan van gewijzigde pokken, na doorgeſtane kinderziekte, uit den aard der zaak zeer zeldzaam zijn moet. De natuurlijke beſmetting weet immers het voorwerp dan te treffen, wanneer de omſtandigheden, waarin hetzelve verkeert, den aanval begunſtigen; zoo ziet men voorwerpen in den loop van eene pok-epidemie van de kinderziekte bevrijd blijven, terwijl zij bij eene volgende gelegenheid worden aangetast; zoo ziet men ſoms vier kinderen in één huis aan de pokken ziek liggen, terwijl, niettegenſtaande al de, de beſmetting uitwendig begunſtigende omſtandigheden aanwezig zijn, het vijfde van de ziekte verſchoond blijft; ook ziet men dezelfde beſmetting goedaardige pokken bij dezen en boosaardige bij genen voortbrengen; en men ziet voorwerpen, die reeds aan eene akute ziekte laboreren, in den regel, van de kinderziekte, gedurende het heerſchen van eene pok-epidemie, bevrijd blijven. Wanneer het organisme, hetzij door eene chroniſche, hetzij door eene akute ongeſteldheid ondermijnd of overſpannen is, dan zijn de omſtandigheden voor de beſmetting der kinderziekte niet gunſtig, en heeft de beſmetting, niettegenſtaande deze ziekelijke geſteldheid van het levend bewerktuigd ligchaam plaats, dan kan de behoedende kracht van de kinderziekte in het organisme niet van dien aard zijn, welke zij in een gezond voorwerp is.

Deze wijze van zien verkrijgt nog meerdere zekerheid, wan-

wanneer wij met aandacht de refultaten nagaan, welke ons de kunstmatige befmetting der kinderziekte heeft opgeleverd. Wat heeft ons nu de inoculatie der *variolæ* geleerd? dit, dat de gewijzigde pokken, zelfs volledige recidieven, fteeds menigvuldiger na de inoculatie dan na de natuurlijke befmetting der kinderziekte hebben plaats gehad. Men behoeft flechts over deze ftof PILARINI, J. KIRCKPATRICK, TISSOT, CONDAMINE, MANETTE, GATTE, ANGELO ZULATTE, DIMSDALE en meer andere door te bladeren, om daarvan de ondubbelzinnigfte bewijzen te vinden.

Dit menigvuldiger voorkomen van de gewijzigde pokken na de inoculatie der kinderziekte, is niet daaraan toe te fchrijven, dat men bij de kunstmatige befmetting minder fmetftof gebruikt, dan de natuur bij de natuurlijke befmetting, zoo als EICHHORN dit wil doen voorkomen (30), want deze fchrijver zegt: *Sehr oft erfolgt die Anfteckung fchon, wenn ein Individium auch nur einige Athemzüge in einem Krankenzimmer gethan had* (31); en wij durven er, door de ondervinding geleerd, bijvoegen, dat de natuur in de meeste gevallen minder fmetftof gebruikt om eene befmetting te bewerkftelligen, dan de voorzigtigfte inenter. Alles hangt hier af van de individualiteit, van de voorbefchiktheid van het voorwerp, die door den gezonden of ziekelijken toeftand van het organisme aanmerkelijk gewijzigd kan worden.

Van deze waarheid fchenen dan ook de bovengenoemde pok-inenters overtuigd te zijn; want de geneesheer, die

(30) l. c. f. 189.
(31) l. c. f. 61.

die in deze kunstbewerking wel ſlagen wilde, trachtte het organisme van het voorwerp, waarop de inoculatie geſchieden moest, zoo veel mogelijk voortebereiden, hetzelve van alle ziekelijke ſtoffen te zuiveren, die den vrijen loop van de kinderziekte konden hinderlijk zijn, en vooral wachtte hij zich wel, van ziekelijke en zwakke voorwerpen aan deze kunstmatige beſmetting te wagen. Niettegenſtaande alle deze voorzigtigheids-maatregelen, welke men bij het inoculeren der kinderziekte in acht nam, was men toch niet, zoo als wij boven zagen, in deze kunstmatige beſmetting zoo gelukkig, als de natuur in hare eigene wijze van de ſmetſtof mede te deelen was; en dit was wel hoofdzakelijk daaraan toe te ſchrijven, dat er de geneesheer nog nimmer in geſlaagd is de natuur juist na te bootſen, en dat men voorzeker vele voorwerpen de kinderziekte geïnoculeerd heeft, die daartoe geenszins geſchikt waren, of die uiterlijk alle kenteekenen van de beste gezondheid op hun gelaat ronddroegen en in hun organisme welligt een ziekte-oorzaak verborgen hielden, te gering om zich uitwendig te vertoonen, maar ſterk genoeg om zich geheel of gedeeltelijk tegen de prophylactiſche werking der ingeënte kinderziekte aan te kanten.

Op deze wijze alleen kan de mindere behoedende kracht van de geïnoculeerde kinderziekte tegen de *variolæ* uitgelegd worden en dat deze wijze van zien niet van allen grond ontbloot is, bewijst ons de koepok-inenting duidelijk. Naauwelijks immers was deze uitvinding van den onſterfelijken JENNER bekend, of velen waren verwonderd, dat men zulk eene hevige ziekte als de *variolæ* door zulk een zacht werkend middel als de koe-

pok-

pokſtof kon voorkomen. Toen een groot aantal daadzaken zelfs de ongeloovigſte, eenige weinige uitgenomen, overtuigd hadden, toen was het juist deze zachte werking der koepok-inenting op het organisme, die velen de onvoorzigtigheid deed begaan van deze kunstmatige beſmetting der koepokken op de ziekelijkſte en het minst daartoe geſchikte voorwerpen te bewerkſtelligen; en toen men zag, dat men dit alles zonder gevaar van den lijder niet alleen, maar zelfs, met eene in het oogvallende verbetering van vele ongeſteldheden doen kon, toen ging men nog verder, en, in plaats van zich met de prophylactiſche kracht van de koepokken tegen de kinderziekte te vergenoegen, wilde men ook nog in JENNER's uitvinding een middel voor een groot aantal kwalen gevonden hebben. Vele deskundigen, die dit verkeerd denkbeeld hadden opgevat, vaccineerden nu niet alleen gezonde en ongezonde voorwerpen, maar zelfs bij voorkeur de laatſten, omdat zij meenden bij dezen, door dit eenvoudige middel, aan twee indicatiën te gelijk te voldoen. Thans ondervinden wij de gevolgen van deze onvoorzigtige handelwijze. De *vaccinatie* immers, zoo als zij thans verrigt wordt, heeft gedeeltelijk hare prophylactiſche kracht tegen de kinderziekte verloren en moet zeer ver voor de inoculatie der natuurlijke pokken onderdoen. De ondervinding heeft ons dit geleerd. Wij zien het nog dagelijks, en als men op dezelfde wijze blijft voortgaan, dan zal de koepok-inenting weldra in de vergetelheid wegzinken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Toen men er dan algemeen van overtuigd was, dat de gewijzigde, ja echte pokken oneindig menigvuldiger na de vaccinatie, dan na de kinderziekte of na de inenting der *variolæ* voorkwamen, toen ontbrak het niet aan ſchrijvers, die op alle wijze hiervan de redenen trachtten op te ſporen. Eenige wilden, dat de koepokſtof verzwakt was, en deze waren in groot getal; anderen wederom beweerden, dat de koepokken ſlechts tijdelijk tegen de kinderziekte beveiligen konden; eenige beſchuldigden alleen de onechte koepokken; eindelijk waren er, die ſtaande hielden, dat men de vaccinatie niet goed verrigtte. Laat ons zien, in hoeverre deze ſtellingen gegrond zijn.

§ III.

Kan aan de ontaarding of verzwakking der koepokſtof het veelvuldig voorkomen van de gewijzigde pokken na de doorgeſtane koepokken worden toegeſchreven?

De meeste verdedigers van de verzwakking of ontaarding van de koepokſtof deden zich op in de jaren 1815 en 1816, twee tijdſtippen, die zeer vruchtbaar in pokepidemiën geweest zijn. Toen zag men, bij vele vroeger gevaccineerde voorwerpen, niet alleen gewijzigde, maar zelfs echte pokken ontſtaan, en terwijl de tegenſtanders van de vaccinatie alle deze voorbeelden als zoo vele ontegenzeggelijke bewijzen van de nietigheid der koepok-inenting aanzagen, beijverden zich de voorſtanders

der

der vaccinatie, dit alles aan eene verzwakte koepokſtof ten laste te leggen.

Om deze ontaarding of verzwakking der koepokſtof te bewijzen, bezigde men de volgende redeneringen:

Jenner zelfs nam waar, dat de koepokken, die het pokkengift, direct van den uijer van de koe genomen, bij den mensch voortbrengen, zwaarder zijn, eenen blaauwen indruk in het midden hebben, en meer ontſtokeu zijn, dan die wederom van de menſchen worden ingeënt. (1) „ Dit geeft," zegt THOMASSEN à THUESSINK, „ eene zekere verzachting van het gift te kennen, en „ het is zeer mogelijk, dat deze ontaarding langzamer-„ hand zoodanig vermeerdere, dat de koepokken hare „ beſchuttende kracht tegen de kinderziekte *allengs ver-„ liezen.* Dat er zulk eene verzachting der koepokſtof „ plaats hebbe, komt mij niet onwaarſchijnlijk voor, „ daar de koepokken, welke ik gedurende het najaar „ heb ingeënt, offchoon volkomen echt en zeer regel-„ matig, toch een veel zachteren loop hebben, dan die-„ gene, welke ik in het begin van voorleden jaar (1801) „ gezien hebbe. Ik heb nu allerzeldzaamst eenig bewijs „ van koorts en uitſlag, en den kenmerkenden rooden „ kring minder vurig en karmozijn-rood, en de huid „ veel minder diep, hard en ontſtoken gevonden." (2) Ook de geleerde SACCO (3), STROMEIJER en BALL-HORN

(1) EDUARD JENNER's *Unterſuchungen über die Urſachen und Wirkungen der Kuhpocken;* uberſetzt von G. F. BALLHORN. Hannover 1799. ſ. 31.

(2) *Geneesk. Magaz.* 2de D. 3de St. bl. 131—132.

(3) *Journ. der ausl. Med. Litt. von* HUFELAND, HARLES und SCHRAEGER. Jan. 1802. ſ. 77, u. ſ. w. te Reims. 2. HARSON. ſ. 28.

HORN (4) omhelzen het gevoelen van onzen beroemden Hoogleeraar.

NICOLAI, die over deze zaak in dit jaar 1833 *ex professo* geſchreven heeft, zegt: „ die jetzige Impfung der „ Blattern, ſogenannte Schutzpocken, ſelbst wenn mehre „ Stiche, oft 6 bis 8, gemacht werden, bringen nicht „ die Zufallen bei den Geimpften hervor, welche früher „ bei Impfungen mit reiner Kuhpocken-materie beobach- „ tet wurden. Die Pocken haben nicht die blauliche, „ bleiartige Farbe, die am 6ſten Tage früher beobachte „ eigenthumliche Schwere, Mattigheit im ganzen Korper, „ der bedeutende Schmerz an der Achſel, die Steifheit „ dieſes Geleks. Das heftigere allgemeine Unwolſein vom „ 6ſten tage an, Fieber, Forst und Hitze, was am 8ſten „ Tage zich verlor, ereignet ſich jetzt nur hochst ſelten; „ das Gift ſchein früher kräftiger, heterogerner zu ſein, „ würkte ſchneller auf die Conſtitution ein, wie das jetzt „ der Fall ist: aus dieſen Gründen wurden ja in den „ erſten Reglements auch Vorſicht anempfolen, um nicht „ eine lebensgefährliche Krankheit durch die Impfung „ hervorzubringen." (5)

Andere voorſtanders van het ſtelſel van de ontaarding der koepokken redeneren *ex analogia*, en zeggen: alle ſmetſtoffen ontaarden door den tijd; zoo zien wij b. v., dat de *syphilis*, de *lepra*, de *variolæ* zelve en meer andere be-

(4) *Fortgeſetzte Nachrichten über die in Hannover angeſtellten Verſuche mit die Kuhpockenimpfung*, in HUFELAND's *Journ. der prakt. Arzn.* Bd. X. Heft 3. ſ. 106.

(5) NICOLAI, *Erforſchung der alleinigen Urſach des immer häufigern Erſcheinens der Menſchen-blattern bei Geimpften.* Berlin 1833. ſ. 6.

besmettelijke huiduitslagen nu veel minder kwaadaardig zijn, dan zij op het tijdstip van hunne verschijning in *Europa* waren, en waarom zou zich dan de koepokstof aan deze algemeene wet voor de vreemde smetstoffen onttrekken? (6)

Tegen alle deze stellingen voeren wij het volgende aan: 1°. genomen, dat de gelijkheid, welke, volgens de analogisten, tusschen de koepokken, de kinderpokken, de venusziekte en *lepra* bestaat, juist zij — genomen, dat men alle redenen heeft om te gelooven, dat alle deze ongesteldheden eenmaal geheel uit *Europa* verdwijnen zullen, dan zal men toch moeten bekennen, dat de koepokken nog te jeugdig zijn — vooral als men den hoogen ouderdom van de *syphilis*, de *variolae* en de *lepra* in het oog houdt — om nu reeds te kunnen denken, dat zij door den tijd zouden verzwakt zijn.

Hierbij komt nog, dat het in het geheel niet waar is, dat de kinderziekte thans minder kwaadaardig is, dan zij in den beginne van haar ontstaan in *Europa* was. Ware de vaccinatie, offchoon, zoo als men thans met de kunstbewerking omgaat, slechts gedeeltelijk tegen de kinderziekte beveiligende, niet zoo algemeen in alle gewesten van *Europa* ingevoerd, dan zouden wij zelfs in onzen leeftijd nog slagtoffers genoeg door de kinderziekte zien weggerukt. Het ontbreekt evenwel niet aan voorbeelden, die klaar bewijzen,

(6) Dr. KAIZER, HENKE'S *Zeitschrift*, Abschnitt 3, 1830. 2tes Heft. s. 414. STRECKER, eodem loco. 10ter Jahrgang, 1830. 1stes Heft. s. 192. FRANQUE, eodem loco. 81 Jahrgang. 41 Heft. FAVART, *Rapport sur l'Épidémie qui a regné à Marseille en* 1828.

zen, dat de kinderziekte in hevigheid niet zoo heeft afgenomen, als de voorstanders van de verzwakte koepokstof dit willen doen voorkomen (7). Toegestaan nogtans, dat de *variolae* verzwakt zijn, — toegestaan, dat men met zekerheid daaruit, *ex analogia*, ook de verzwakking der koepokstof kan bewijzen, dan zal men ook moeten toegeven, dat, deze beide verzwakkingen of onaardingen gelijk staande, de koepokken in dezelfde reden tot de kinderziekte blijven staan, in welke de eerste, ten tijde van JENNER, zich tot de laatste ziekte bevonden, en daar de koepokken ontegenzeggelijk hunne behoedende kracht tegen de natuurlijke pokken in 1799 en 1800 bewezen hebben, zoo spreekt het van zelfs, dat zij dit dan ook nog in het jaar 1833 moeten doen; of men zou moeten willen beweren, dat de smetstof der kinderziekte niet denzelfden trap van verzwakking of ontaarding gevolgd ware, als die der koepokken. En wie ziet niet, dat zulk eene veronderstelling alle waarschijnlijkheid missen zou?

2°. Het is waar, dat *alle* onze hedendaagsche koepokken niet overeenkomen met diegenen, waarvan ons de Uitvinder der koepokinenting spreekt; maar kan men wel, zonder eenige twijfeling, veronderstellen, dat JENNER altijd die schoone koepokken bij zijne gevacci-neer-

(7) Men zie: *Rapport sur l'Épidémie qui a regné à Marseille en* 1828, *par* Dr. FAVART. *Land. Med. and Phys. Journ.* Vol. 62. 1827. ELAESSER, *Beschreibung der Menschenpocken-seuche, die im Jahre* 1814 *bis* 1817 *in Wurtemberg herrschte. The Philadelphia Journal.* A. 1827. Februar.

neerden heeft waargenomen, waarvan hij ons de beſchrijving gegeven heeft? Men leze met aandacht bl. 34—206 van JENNER's werk, en men zal overtuigd zijn, dat hij voor de beſchrijving van den uiterlijken vorm der koepokken diegenen heeft uitgekozen, die hem de ſchoonſte en volmaaktſte toeſchenen.

Daarenboven, indien men uit het minder levendig en het minder eigenaardig voorkomen van onze hedendaagſche koepokken, uit de verzwakking of ontaarding der koepokſtof wil beſluiten: waarbij komt het dan, dat men met de ſmetſtof tot de kleinſte en minst ontwikkelde koepokken genomen, niet zelden bij een ander voorwerp de ſchoonſte koepokken inent, die in niets, noch in de plaatſelijke, noch in de algemeene verſchijnſelen voor de puikpokken van JENNER behoeven onder te doen? Men neme verſche, door het menſchelijke *organisme* nog niet verzwakte koepokſtof, (dat men deze ſtof in de ſchoone weiden van *Glocester* uit de koepok van de koe zelve verzamele,) men verrigte met deze ſmetſtof de koepokinenting op een zwak, *ſcrofuleus*, *rachitiek* of *ſcorbutiek* voorwerp, en men kan verzekerd wezen, dat men kleine, ſlecht ontwikkelde, aan het geſtel van het *individu* geëvenredigde koepokken bekomen zal; vaccineert men integendeel met dezelfde ſtof een gezond, ſterk, welgevoed, en vooral niet kwaadſappig kind, welks geſtel geſchikt is om den heilzamen invloed van de vaccinatie *geheel* te ontwaren, dan kan men verzekerd zijn, dat men koepokken zal zien, welke met die van JENNER zullen gelijk ſtaan. In het levendbewerktuigd ligchaam immers, is de hevigheid van de uitwerking niet altijd geëvenredigd aan de hevigheid van

de oorzaak; weldra zullen wij zien, dat men deze ſchoone waarheid in het vaccineren geheel heeft uit het oog verloren.

3°. Niet alleen heeft men de hedendaagſche koepokken, maar zelfs ook de algemeene verſchijnſelen: de koepokkoorts, de algemeene ongeſteldheid, de pijn onder de oxels, enz., en de overige verſchijnſelen van eene krachtdadige terugwerking van het organisme op het koepokken-gift, voor minder hevig nu als ten tijde van JENNER willen doen doorgaan, en men vermeent de oorzaak hiervan ook in de verzwakte ſmetſtof te moeten zoeken. Zoo zegt NICOLAI met vele anderen het volgende: deze koorts (*Febris vaccinalis*) was ten tijde van JENNER *ſoms* zoo ſterk, dat zij voor den gevaccineerden gevaarlijk werd; een bewijs, zegt genoemde ſchrijver verder, dat de meer krachtdadige *virus* ook eene ſterkere *reactie* in het organisme veroorzaakte, en dat alzoo het levend-bewerktuigd ligchaam meer door de prophylactiſche kracht der koepokken werd doordrongen. (8)

Wij zouden tegen deze redeneringen al datgene kunnen aanvoeren, hetgene wij tegen de verzwakte koepokken gezegd hebben; maar aangezien NICOLAI zich vooral op JENNER ſchijnt te willen beroepen, zoo moeten wij hier ronduit zeggen, dat wij in het werk van JENNER geene voorbeelden van zulke hevige *Febris vaccinalis*, als waarvan NICOLAI ſpreekt, vinden kunnen; integendeel zouden wij vele plaatſen kunnen aanhalen, waardoor het zachte en naauwelijks merkbare verloop van de koe-

(8) l. c. ſ. 6.

koepokken in het menſchelijke organisme duidelijk bewezen wordt: onder vele anderen, willen wij alleen de volgende plaats aanhalen: De Geneesheer MARSHALL ſchreef aan JENNER in 1799 het volgende: „ Alle voorwerpen, „ die ik gevaccineerd heb, zijnde ten getalle van 211, „ hebben zich geen oogenblik aan hunne gewone bezig„ heden behoeven te onttrekken.” De koorts moet dus bij deze gevaccineerden niet zeer hevig geweest zijn, en wij gelooven, dat men hedendaags met 211 gevaccineerden niet zoo gelukkig zijn zou als MARSCHALL geweest is, en dat men onder zulk een groot getal nog al eenige voorwerpen zou kunnen vinden, die door de vaccinatie nog wel zoo ontſteld zouden zijn, dat zij verpligt zouden wezen, niet alleen hunne gewone bezigheden te ſtaken, maar zelfs het bed te houden. De ſchrijver immers heeft onder een getal van 56 gevaccineerden elf kinderen, ten gevolge van de vaccinatie, zeer koortsachtig en ongeſteld gezien: wij gelooven dus de zaak niet te overdrijven, wanneer wij beweren, dat de vaccinatie ten tijde van JENNER niet krachtdadiger werkte dan zij nog op onzen tijd doet.

4°. Dr. KAIZER (9), FRANQUE, (10) en meer anderen hebben niet alleen tot de bovengenoemde wederlegde redeneringen hunne toevlugt genomen om de verzwakking van de koepokſtof te bewijzen, maar vermeenen, dat deze verzwakking nog nader blijkt uit het verſchil der likteekenen, welke de koepokken bij vroegere en latere gevaccineerden hebben achtergelaten. Zij houden ſtaande, dat

(9) HENKE's *Zeitſchrift*, Abſchnitt 3. 1830. 2tes Heft. ſ. 414.
(10) eodem loco. 8 Jahrgang. 41 Heft.

dat men bij hen, die ſedert 15 tot 20 jaren gevaccineerd zijn, veel grootere, diepere, en op den grond met geelachtige naden voorziene likteekenen waarneemt, terwijl de *cicatrices* van later gevaccineerden kleiner, ronder, en vlakker zijnde, eene witachtige kleur en eenen grond hebben, waarop men ſlechts hier en daar eenige zeer kleine putjes of kuiltjes zien kan.

Hiertegen moeten wij aanvoeren, dat de *cicatrices*, die de koepokken bij de gevaccineerden achterlaten, niet altijd gelijk ſtaan met de grootheid van de pokpuist, en dat in de vorming van de *cicatrices* niet zoo zeer de koepok als de aard van de huid zelve de hoofdrol ſpeelt; de meerdere of mindere fijnheid, weekheid of ſlapte van de uitwendige huid kan het likteeken van de koepok meer of min wijzigen, zoodat men uit dit verſchijnſel niets ſtelligs kan afleiden; daarenboven heeft zelfs de wijze van vaccineren zulk eenen grooten invloed op de gedaante of den vorm van het likteeken, dat men *ad libitum* grootere of kleinere *cicatrices* kan te weeg brengen.

Wanneer men nu de ſtelling van de verzwakking der koepokſtof aan de ondervinding toetst, dan ziet men weldra, dat zij van allen grond ontbloot is: want volgens deze ſtelling, zouden de gewijzigde of echte pokken zich het menigvuldigst moeten vertoonen bij diegenen, welke in deze laatſte 5 of 6 jaren gevaccineerd zijn; juist het tegendeel leert de ondervinding: in het jaar 1818 immers, toen er te *Marſeille* eene hevige pokepidemie heerschte, bood zich de gelegenheid aan om eenige waarnemingen aangaande deze zaak te doen. Dr. FAVART, ROBERT, en BOSQUET hebben deze epidemie

aan-

aandachtig gade geslagen, en verklaren eenparig opgemerkt te hebben, dat diegene, welke nog niet lang geleden gevaccineerd waren, in den regel van de pokken bevrijd bleven, terwijl de vroeger gevaccineerden in groot getal door de pokken in allen vorm werden aangetast (11). Soortgelijke waarnemingen zijn door THOMSON, HINZE, HEIM, REUSS, FISCHER, DE CARRO, BREMER, en meer anderen gedaan. Na dit alles, gelooven wij met BOUSQUET te kunnen zeggen: „ Soit qu'on regarde aux choses, soit qu'on recueille les opinions, „ tout concourt à prouver, que le vaccin n'a pas dégé„ néré, et que le vaccine n'a rien perdu de sa va„ leur" (12).

§ IV.

Is het aan de slechts tijdelijk werkende voorbehoedende kracht der koepokken tegen de kinderziekte toe te schrijven, dat men hedendaags zoo dikwerf gewijzigd en echte pokken bij gevaccineerden ziet ontstaan?

Vele schrijvers, en zelfs beroemde mannen, hebben deze vraag met *ja* beantwoord, en wel op grond, omdat zij vermeenden waargenomen te hebben, dat die voorwerpen vooral door de pokken in alle vormen aangetast werden, welke vóór 20 tot 15 jaren gevaccineerd waren,

(11) *Rapport sur l'épidemie qui a regné à Marseille* 1828.

(12) *Bulletin général de Therapeutique Med. et Chirurg.* Tom. I. f. 258.

ren, terwijl zij van den anderen kant vermeenden opgemerkt te hebben, dat de onlangs gevaccineerde voor het grootste gedeelte van de kinderziekte bevrijd bleven. (13)

Volgens dit stelsel, nemen de koepokken de vatbaarheid voor de kinderziekte bij hunne inenting geheel weg, maar indien de vatbaarheid voor de *variolae* eens weggenomen is, dan is het, volgens het denkbeeld, dat wij van de vatbaarheid voor de kinderziekte hebben opgevat, volstrekt onmogelijk, dat deze zelfde vatbaarheid later weder zou kunnen herleven; en genomen, dat dit konde plaats hebben, dan ook zou hetzelfde voor de kinderziekte gelden, die dan, volgens deze wijze van zien, den mensch twee, drie, tot vier, ja zelfs meermalen zou moeten bevallen, hetwelk tegen de ondervinding strijdt. Hierbij komt nog, dat de daadzaken, waarop deze stelling rust, zich niet altijd gelijk blijven, en dat men in vele epidemiën dan eens de onlangs gevaccineerde bij voorkeur, dan weder die de vaccinatie vroeger ondergaan hadden, door de *varioloidae* heeft bezocht gezien, en dat alle deze waarnemingen aan het enkele toeval zijn toe

(13) Zie Dr. FRANQUE, HENKE's *Zeitschrift.* 8P. Jahrgang 1828. 4 Heft. Dr. WAGNER, HUFELAND's *und* OSANN's *Journal. Med. Zeitung des Vereins der Heilkunde in Preussen.* N°. 14. 1833. CROSS, *a Description of the variolous epidemie which occurred in Norwich in the year* 1819 *and distroyed* 350 *individuals: with an estemate of the protection afforted by vaccination, and a review of past and present opinions upon Chicken-pox and modified Small-pox.* HUGO, *Medical and Physical Journal.* 1814. December. HUFELAND's *und* HIMLY's *Journ. der P. H.* Jahrgang 1810. Febr. f. 128. WENDELSTÄDT, *Sammlung Medic. und Chirurg. aus sätze.* 1807. B. XI. Kap. 3. MÖHL, *de Variolis et Varicellis*, p. 58.

toe te ſchrijven. Zoo hebben ons b. v. de Heelmeesters CRIPP, GIBSON, en DUFRESNE tafelen opgegeven, die juist de tegenovergeſtelde reſultaten opleveren van die tabellen, waarvan ons de verdedigers van de ſlechts tijdelijke werking der koepokken ſpreken. CRIPP (14) geeft de volgende rafel op, als het reſultaat van eene langdurige ondervinding:

De vóór 1806 gevaccineerde in *Cambridge* hebben opgeleverd echte en gewijzigde pokziekten . . .	18.
Van 1807—1812	37.
— 1813—1818	44.
— 1819—1824	27.
	126.

(14) Zie *Small-pox and Cow-pox; comprehending a concise history of those diseases*, etc. Cambridge 1825.

Tabel van GIBSON (15).

	Maanden.									Jaren.																
Tijd tusschen de vaccinatie en de kinderziekte.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Getal der pokzieken die voor den bovenaangegevenen tijd gevaccineerd waren.	2	3	1	2	1	7	2	1	7	26	16	13	13	15	15	16	17	19	15	15	15	7	12	7	2	2

Tabel van DUFRESNE (16).

Tijd, etc.....	2 maanden.	2 tot 6 maanden.	6 tot 12 maanden.	1 tot 5 jaren.	5 tot 10 jaren.	10 tot 15 jaren.	15 tot 20 jaren.
Tijd, etc.....	1	2	4	34	36	20	9

(15) THOMSON, *on Account*, etc. p. 252.

(16) *Bibliothèque Uuiv. des Sciences et des Arts.* Tom. XXVIII. p. 248.

Men ziet uit deze tabellen, dat de ondervinding niet altijd voor de ſtelling ſpreekt van diegenen, die vermeenen, dat de koepokken ſlechts tijdelijk tegen de kinderziekte beveiligen. Ten andere zou het, volgens deze ſtelling, volſtrekt noodig zijn, dat men juist aangave, hoe lang

lang de koepokken tegen de kinderziekte beveiligen kunnen, ten einde alzoo in de mogelijkheid gefteld te worden om met eenig nut ten tweedenmale te vaccineren. De ondervinding heeft dit juiste tijdftip nog niet opgegeven, aangezien het uit de Tabellen van CRIPP, GIBSON, en DUFRESNE blijkt, dat eenige individuën ééne maand, twee, drie maanden, een jaar, twee, drie, zes, twaalf tot achttien jaren na de vaccinatie door de gewijzigde pokken aangevallen zijn; en daar het onmogelijk is te voorzeggen, dat bij een gegeven en gevaccineerd voorwerp de vatbaarheid na een zeker tijdsverloop weder zal aanwezig zijn, zoo volgt hieruit, dat, wanneer de koepokken niet voor altijd voor de kinderziekte beveiligen kunnen, de vaccinatie alsdan geen nut heeft, en men beter doen zou, dezelve niet te verrigten; doch de ondervinding heeft ons thans overvloedig geleerd, dat duizende voorwerpen, die vóór twintig en dertig jaren gevaccineerd zijn, tot nu toe, niettegenftaande zij gedurende dit tijdsverloop zeer dikwerf in aanraking met pokzieken geweest zijn, van deze ziekte zijn bevrijd gebleven. (16) BOUSQUET zegt dus naar waarheid: „ Qu'on „ prenne un nombre égal de vaccinés aux deux extremi„ tés d'une periode donnée, et qu'on les considère à la „ même distance de la vaccination, soit mille vaccinés „ de 1800 et mille vaccinés de 1815, jedis que, toutes „ choses égales, ceux-ci ne seront *ni plus ni moins* heu„ reux en 1830, que ceux-là ne le furent en 1815." (17)

§ V.

(16) BOUILLAUD, *Journal univ. et hebdom. de Med. et de Chirurg.* Tom. IX. p. 438.

(17) L. c. p. 258.

§ V.

Opgave en wederlegging van de overige oorzaken, waaraan men het verſchijnen der gewijzigde pokken bij gevaccineerden heeft toegeſchreven.

Eichhorn is van meening, dat de voorwerpen, die men tot nu toe gevaccineerd heeft, door deze kunstbewerking de geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet verloren hebben, en dat wel daarom, omdat men bij het vaccineren te weinig koepokgift in het organisme brengt, en een te gering aantal koepokken inent. Hij meent, dat het voorwerp alleen dan de geheele vatbaarheid voor de kinderziekte ontnomen wordt, wanneer men, zoo veel mogelijk, het organisme met de koepokſtof ſatureerd, en een groot aantal koepokken, van 18 tot 20, inent. Op deze wijze, zegt voornoemde ſchrijver, ontſtaat er eene *primaire* koorts, gelijk aan die, welke de uitbotting van de *variolae* voorafgaat, en dan eerst kan men zeker zijn, dat alle vatbaarheid voor de kinderziekte voor altijd is weggenomen (18). De Heeren Dr. FRITSCHLER (19), Dr. MEISNER (20), MALVAXI (21), de Hoogleeraar HEIM (22), Dr. JAHN (23), Dr.

(18) L. c. p. 325, 499 et 502.

(19) *Isis*, 1830. Heft 5—6 und 7. ſ. 583.

(20) *Was hat das 19te Jahrhundert für die Erkenntniſſ und Heilung der Kinderkrankheiten gethan?* 1826. ſ. 297.

(21) *Journal général de médécine Française.* Tom. LXXXIX. N°. 337. et Tom. CXL. p. 503.

(22) *Heidelberger Kliniſche Annalen.* B. IV. p. 225.

(23) HORN's *Archiv.* 1827. *Decembr.* ſ. 1001.

Dr. GREGORY (24), Dr. STOCKER (25), Dr. BOFFINET (26), en meer anderen, deelen in het gevoelen van EICHHORN. Doch, volgens deze wijze van zien, zouden alle voorwerpen, die op den huidigen dag gevaccineerd zijn, ſlechts gedeeltelijk hunne vatbaarheid voor de kinderziekte verloren hebben. Schoon nu de voorbeelden van het voorkomen van gewijzigde pokken bij gevaccineerden voorzeker zeer menigvuldig zijn, zoo is toch dit aantal niet zoo groot als hetzelve zou moeten zijn, indien de meening van bovengenoemde ſchrijvers juist was; of alle die voorwerpen, welke over 20 en 30 jaren zijn gevaccineerd, en tot nu toe van de kinderziekte zijn bevrijd gebleven, zouden zulk eene geringe vatbaarheid voor de kinderziekte moeten gehad hebben, dat deze vatbaarheid door het geringe aantal koepokken, die men hun heeft ingeënt, geheel is weggenomen. Deze ſtelling nogtans, zou alleen een ſystematicus kunnen ſtaande houden.

Wanneer wij nu de geſchiedenis van de koepok-inenting inzien, dan vinden wij, dat JENNER, WOODVILLE, PEARSON en honderd anderen hebben waargenomen, en door onwederlegbare proeven geſtaafd, dat eene eenige goede koepok genoegzaam is om voor altijd voor de kinderziekte te beveiligen. Daarenboven zegt JENNER ons uitdrukkelijk, dat zij, die door het melken der koeijen de koepokken kregen, in den regel, ſlechts een of twee koepokken hadden; en men weet, dat JENNER juist

(24) *London Medical and Physical Journ.* Novemb. 1826.
(25) *Pathological abseryat.* Part. II. 1829.
(26) *Journal Complementaire*, etc. Juillet 1828.

juist het vermoeden van de behoedende kracht der koepokken tegen de kinderziekte heeft opgevat, toen hij waarnam, dat alle deze door de koe besmette voorwerpen van de kinderziekte bevrijd bleven. Daarenboven heeft de ondervinding ons geleerd, dat goedaardige pokken even goed eenen tweeden aanval van deze ziekte voorkomen kunnen als kwaadaardige; dat de hevigheid van de kinderziekte niet altijd van de hoeveelheid smetstof afhangt; dat een pok-koorts zonder pokken even goed phophylactisch op het organisme werkt als een boosaardige pok-uitslag, enz. Hierbij voegen wij nog, met NICOLAI, de aanmerking, dat niet alleen de wijze van vaccineren, door den Heer EICHHORN aangeprezen, nutteloos, maar zelfs gevaarlijk is, aangezien eene te groote hoeveelheid koepokstof al ligt zeer nadeelig op het gestel van den gevaccineerde zou kunnen werken, en eene gevaarlijke ongesteldheid te weeg brengen (27).

Dr. BUCHHEIM is van meening, dat de koepokken daarom niet tegen de kinderziekte beveiligen, omdat deze ziekte ons van den Hemel wordt toegezonden, tegen welke magt de Geneesheer niets doen kan (28). Dr. CAPADOSE hecht ook eene zeer groote waarde aan deze stelling (29), schoon men dadelijk gevoelen kan, dat deze stelling van allen grond ontbloot is, en men, door deze wijze van zien, de Geneeskunst als voor de menschheid on-

(27) L. c. pag. 39.

(28) *Journ. für Chirurg. von* GRAEFE *und von* WALTER. B. VIII. f. 400.

(29) *Bestrijding der Vaccine, of de Vaccine aan de beginselen der Godsdienst, der Rede en der ware Geneeskunde getoetst*, bl. 193 en volgende.

onnuttig zou moeten beſchouwen, kan men evenwel in HENKE's tijdſchrift eene volledige wederlegging van dezelve vinden (30). Wij zullen dus hierover niet verder uitweiden.

De Hoogleeraar SACHS (31) en Dr. COHEN beweren, dat de koepokken nimmer iets tegen de kinderziekte zullen vermogen, omdat deze laatſte ziekte altijd weder moet terugkeeren, zoo dikwerf eene aanſtekende *typhus* zich met eene *pſoriche* geſteldheid vereenigt (32). Men behoeve nu ſlechts de ondervinding te raadplegen, om van de onjuistheid van deze ſtelling geheel overtuigd te zijn.

MOREAU DE JOUNES (33), EBERS (34), KUSTER (35), en meer anderen houden ſtaande, dat de koepokken niet tegen de gewijzigde pokken, vooral die onder den naam van *varioloidae* bekend zijn, beveiligen kunnen, omdat de ſmetſtof der *varioloidae* van eenen geheel anderen aard is als het ſmetgift der *variolae*, en dat alzoo de koepokken evenmin de *varioloidae*, als de mazelen, het roodvonk, en de *Febris petechialis* kunnen afweren, enz. Doch RICHTER zegt: „ Wir finden bei den Blattern nach „ der *Individualitat des ergriffenen Subjects*, nach dem „ Zuſammentreffen mit andere Krankheitszuſtänden, und „ ganz

(30) HENKE's *Zeitſchrift für Staatsarzneykunde.* B. XII. Heft 3. ſ. 149.

(31) *De originibus variolarum.* 1824.

(32) HORN's *Archiv.* 1823. December. ſ. 374.

(33) *Bulletin des Sciences Medicales* 1826. Decembre N°. 277.

(34) *Neue Breslauer Sammlungen aus dem gebiete der Heilkunde.* B. I. ſ. 201—279,

(35) HORN's *Archiv.* 1828. März. ſ. 235.

„ ganz vorzüglich nach der Modification begleitendes „ Fiebers, daher nach der herrſchenden Witterungs Con- „ ſtitution, eine menge Abweichungen. Dieſe Verſcheiden- „ heiten nach der ausſern Form, laſſen ſich unter viele „ Abtheilungen bringen" (36). HENSLER heeft reeds opgemerkt, dat ware en gewijzigde pokken vruchten van eenen boom zijn, die door vele bijkomende omſtandigheden tot alle wangeſtalten kunnen komen; zoodat bij dezen en genen niet zelden, en in den vorm en in het verloop, een in het oog vallend onderſcheid plaats heeft (37). NICOLAI (38), EICHHORN (39), en KRAUSS (40) zijn van hetzelfde gevoelen. Daarenboven heeft de ondervinding ons nu genoegzaam bewezen, dat men met ſmetſtof der *varioloidae variolae*, en omgekeerd, kan inenten, een klaar bewijs, dat deze huiduitſlagen in aard en natuur niet verſchillen.

Dr. L. MAIJER zocht het zoo dikwerf voorkomen der gewijzigde pokken bij gevaccineerden op eene eenvoudige wijze uit te leggen. Hij zegt, dat de echte en gewijzigde pokken innerlijk dezelfde ziekte uitmaken, en ſlechts eenigzins in den uitwendigen vorm verſchillen. Het ontſtaan nu van de gewijzigde pokken bij een gevaccineerd voorwerp is alleen daaraan toe te ſchrijven, dat de koepokken de vatbaarheid voor de kinderziekte ſlechts gedeeltelijk wegnemen, en nimmer krachtdadig ge-

(36) *Specielle Therapie.*
(37) *Brieven.* II Th. ſ. 219.
(38) L. c. ſ. 11.
(39) L. c. ſ. 196.
(40) L. c. ſ. 235 und 246.

genoeg op het organisme werken kunnen, om deze vatbaarheid geheel weg te nemen (41).

Waar is het, dat, in de meeste gevallen, het ontſtaan der gewijzigde pokken bij een gevaccineerd voorwerp daar aan is toe te ſchrijven, dat de koepokken de geheele vatbaarheid bij zulk een' individu niet hebben weggenomen; maar dat deze mislukte werking niet aan de koepokken, maar aan het ongunſtige geſtel van den gevaccineerde is toe te ſchrijven, zullen wij weldra zien.

Nog een groot aantal ſchrijvers hebben bovengenoemde ſtellingen eenigzins gewijzigd voorgedragen, onder welke vooral de Hoogleeraar THOMSON (42), Dr. MÖHL en de Hoogleeraar LÜDERS moeten genoemd worden. Doch daar men alle deze gewijzigde ſtellingen door de boven aangehaalde daadzaken kan wederleggen, zoo oordeelen wij het onnoodig, hierover verder uit te weiden.

Andere ſchrijvers nu hebben de zoo menigvuldige voorbeelden van de mislukte werking der koepok-inenting alleen aan de onachtzaamheid, waarmede men bij de vaccinatie te werk gaat, toegeſchreven. Zoo lezen wij in het Rapport van *Edinburg* 1817, pag. 191—192. (JOHN THOMSON, *Historical sketch of the opinion entertained by medical men respecting the varientes and the*

(41) *Ueber die varioloiden, oder modificirten pocken.* Berlin 1829.

(42) *An account of the varioloid Epidemie*, etc. *With observations on the identity of Chicken-pox with modified Small-pox.* London 1820.

the secondary occurrence of Small-pox) het volgende:
„ the continued investigation of the failures of vaccina-
„ tion, which have taken place here, lead also to con-
„ clusions Similar to those of the Directors of the Du-
„ blin institution, and it has been found, that almost
„ all the subjects of those Cases have been vaccinated
„ *by methods less- effectual, than those*, which have
„ been adopted and inculcated by the Establishment.
„ Should every person vaccinated be thoroughly infec-
„ ted with the regular vaccine, the Board are fully
„ convicted, that failures would be come so rare, as
„ hardly to merit the public attention."

Reeds heeft onze beroemde THOMASSEN à THUESSINK aan de onachtzaamheid van de koepok-inenters het zoo dikwerf mislukken van de prophylactiſche kracht der koepokken tegen de kinderziekte toegeſchreven. Deze groote man drukt zich in de volgende bewoording uit:
„ Het ontbreekt hier en elders niet aan voorbeelden, dat
„ niet alleen onkundige leken, maar zelfs heelmeesters,
„ die deze kunstbewerking (de vaccinatie) door onkun-
„ dige knechts of leerlingen hebben laten verrigten, zon-
„ der daarop zelven naauwkeurig toe te zien, niet alleen
„ uit etterige koepokken, maar zelfs uit oppervlakkige
„ zweren hebben ingeënt, daaruit onechte koepokken
„ gekregen, en daardoor bezorgd hebben, dat vele de
„ kinderpokken hebben gekregen, en ſommigen daaraan
„ geſtorven zijn; waardoor dan ook de koepok-inenting
„ op ſommige plaatſen is geſtaakt geworden, en niet
„ dan met moeite wederom is aan den gang gebragt." (43)

In

(43) *Geneesk. Magazijn*, V D. I St. bl. 15.

In alle deze gevallen, wordt niet de koepok-inenting zelve, maar alleen de wijze, waarop deze kunstbewerking zoo dikwerf verrigt wordt, beſchuldigd: dat deze misbruiken allezins geſchikt zijn om de koepok-inenting bij vele deskundigen niet alleen, maar vooral bij leeken, in achting te doen dalen, ontkennen wij niet; dat vele voorwerpen, die men voor gevaccineerd aanziet, dit inderdaad niet zijn, en dat het daarom niet te bewonderen is, dat zij door de kinderziekte, na deze zoogenaamde koepok-inenting aangetast worden, dit zouden wij door vele voorbeelden kunnen ſtaven. Wij zouden hier kunnen aantoonen, met welk eene voorbeeldelooze onachtzaamheid men de vaccinatiën *gratis* verrigt; hoe men zich alle moeite geeft om het aantal gevaccineerden te vermeerderen, zonder zich te bekreunen, of de vaccinatie wel gelukt zij. Alle deze punten zouden ons veel ſtof tot overdenking geven, en ons te gelijk in de gelegenheid ſtellen, vele misbruiken, die in de bewerkſtelling van deze operatie zijn ingeſlopen, aan den dag te leggen. Dan wij kunnen ons hiermede niet ophouden, uit vrees, dat wij ons te ver van het doel der voorgeſtelde vraag zouden verwijderen.

Ten ſlotte, melden wij nog, dat de Heeren BRYCE (44), SACCO, ERDMANN (45) en KRAUSS (46) van meening zijn, dat wanneer den koepokke door den gevaccineer-

den

(44) *Practiſche Beobachtungen über die Impfung der Koeh-pocken, nebst einem ſichern Mittel die Wirkung auf die Constitution in ſolchen Fallen zu beſtimmen*, u. ſ. w. *von* BRYCE; uberſetzt von F. G. FRIESE.

(45) *Hannoverſches Magazin.* 1820. ſ. 1382.

(46) L. c. ſ. 382 u. ſ. w.

den of anderen worden doorgekrapt, zij alsdan haren prophylactifchen invloed niet geheel op het organisme kunnen oefenen, en dat men hieraan zeer dikwerf het naderhand ontftaan der gewijzigde pokken, bij deze gevaccineerden, te danken heeft. Doch wij hebben reeds gezegd, dat de koepokken hare prophylactifche werking niet op of in de huid, maar in het inwendige van het organisme verrigten; dat alzoo de werking der koepokken, die men op de huid befpeurt, voor eene bijwerking moet gehouden worden, en dat de koepokken alleen daarvoor dienen om ons van de werking, die zij in het water-vaten ftelfel verrigt hebben, te overtuigen, dat zelfs de koepokinenting aan dat voorwerp de vatbaarheid voor de kinderziekte kan ontnemen, al befpeurt men geene koepokken op de huid; dat, in een woord, de hoofdzaak van de vaccinatie in die deelen van ons organisme gefchiedt, die voor onze oogen verborgen zijn, en dat bij gevolg de plaatfelijke ftoornis of het doorkrabben van de koepok hare prophylactifche werking, niet in het minfte kan ftooren, wijzigen of verminderen. Juist en naar waarheid, zegt dus BOUSQUET: „ l'effet preser-
„ vatif de la vaccine n'est pas dans les boutous; ils l'in-
„ diquent, ils le revèlent, ils le mettent en lumière; en
„ ce sens on convient que leur témoignage est indispen-
„ sable; mais ils sont si peu nécessaires aux propriétés
„ essentielles qu'ils peuvent manquer," etc. (47).

DER-

(47) *Bulletin général de Therapeutique Med. et Chirur.* Tom. III. pag. 152.

DERDE HOOFDSTUK.

Waaraan is het toe te ſchrijven, dat men bij voormaals gevaccineerden, ſedert ettelijke jaren, zoo dikwerf de gewijzigde pokken waarneemt?

In het tweede Hoofdſtuk, hebben wij gezien, dat de redenen, welke men tot nu toe van de zoo dikwerf mislukkende werking van de koepokken heeft opgegeven, alle ongegrond zijn, en dat zij den toets der ondervinding niet weêrſtaan kunnen. Wij vermeenen, dat het geheel overtollig is aan te toonen, dat men deze ongunſtige reſultaten van de vaccinatie niet aan de koepokinenting zelve kan ten laste leggen; de ondervinding immers heeft ons reeds genoeg overtuigd, dat de koepokken even goed tegen de kinderziekte beveiligen als de *variolæ* zelve; en dat beide ſoorten van pokken dezelfde werking, dat is, het wegnemen der vatbaarheid voor de kinderziekte verrigten; oppervlakkig beſchouwd, ſchijnt de ondervinding deze wijze van zien niet te regtvaardigen; indien wij immers de geſchiedenis der kinderziekte, welke gedurende de laatſte 33 jaren in *Europa* en *Amerika* geheerscht heeft, doorloopen, dan ſtaan wij verbaasd, bij het zien, hoe ongerustmakend voor iederen menschlievenden Geneesheer, de voorbeelden van op de vaccinatie gevolgde, echte en gewijzigde pokken zich vermenigvuldigd hebben! In *Philadelphia* (1), *New-York* (2), *Nieuw-Schot-*

(1) Zie Dr. J. K. MITCHELL en Dr. J. BELL, *The North-Americ. Med. and Sur. Journ.* 1826. N°. 3.

(2) Dr. E. C. BLATCLEY, J. R. MANLEY, J. SMYTH ROGER, W. Z. MAE-

Schotland (3), *Londen* (4), *Zweden* (5), *Noorwegen* (6), *Denemarken* (7) in ons Vaderland (8), *Duitschland* (9), *Pruisſen* (10), *Frankrijk* (11) en in honderd andere gewesten, heeft men duizenden zulke voorbeelden waargenomen. Zulke algemeene uitwerkſelen moeten noodzakelijk eene algemeene oorzaak hebben; deze zullen wij nu trachten op te ſporen, en duidelijk te bewijzen, dat, gelijk de verkeerde werking van een geneesmiddel niet altijd van het geneesmiddel zelf, maar dikwerf van de verkeerde wijze van zien van den Geneesheer afhangt, zoo ook de koepokinenting alleen daarom niet altijd tegen de kinderziekte, in welken vorm ook, beveiligt, omdat deze kunstbewerking niet al-

MAENEVEN, *New-York Med. and Phyſic Journ.* 1824. Januarij, Februarij, Maart en Junij.

(3) DAMULLY, *London Med. and Phyſ. Journ.* B. 62. pag. 11.

(4) Dr. MORTON en GREGORY, *London Med. and Phys. Jonrn.* Mei 1827.

(5) Dr. C. J. EGKSTÖRM, in GERSON'S und JULIUS *Magazin.* B. 12. ſ. 124. HUFELAND'S *Journ.* 1828. Decemb. ſ. 10.

(6) GERSON'S und JULIUS *Magazin.* B. 12. p. 133—143, en B. 16. ſ. 249.

(7) Hoogleeraar LÜDERS, *Verſuch einer Kritiſchen Geſchichte der bei Vaccinirten beöbachten Menſchen-blättern.* Altona 1824. ſ. 74.

(8) H. M. BRYDE, *Spec. Med. Inaug. de Epidemia variolosa, quae annis* 1822—1824 *in urba Rheno-Trajectina fuit grassata.* 1824.

(9) FRORIEP'S *Notizen.* B. 6. N°. 9. Januar. 1824. ſ. 150. N°. 20. März. ſ. 317. B. 8. N°. 2. August. GERSON'S und JULIUS *Magazin.* B. 10. ſ. 361.

(10) HUFELAND'S *Journal.* Julij 1825. p. 48.

(11) Dr. FAVART et DUGES, FERUSSAC. *Bullet. de Science Med.* B. 17. p. 242.

altijd met de noodige voorzigtigheid wordt in het werk gefteld.

§ VI.

In het eerfte Hoofdftuk, hebben wij gezien, dat in alle met koorts vergezelde huid-uitflagen, maar vooral in de kinderziekte, het watervaten-ftelfel het middelpunt van den werkkring van deze ziekte is; wij hebben gezien, dat de bijzondere en eigenaardige werking der *variolæ* in het vernietigen van de vatbaarheid voor deze ziekte niet in of op de huid, maar in het inwendige van het organisme, en meer bijzonder in het watervaten-ftelfel plaats heeft. Wij hebben aangetoond, dat deze vatbaarheid alleen dan geheel vernietigd kan worden, wanneer het levend bewerktuigd ligchaam, maar vooral de werkkring van de kinderziekte in eenen gezonden toeftand verkeeren; dat in het tegenovergeftelde geval deze vatbaarheid niet geheel kan weggenomen worden, dat eindelijk de inoculatie der kinderziekte alleen daarom minder prophylactisch op het organisme werkt, omdat het eene kunstmatige befmetting is, die hoe voorzigtig ook aangewend, toch nimmer met de natuurlijke befmetting gelijk ftaat, omdat de Geneesheer, hoe kundig ook, niet alles kan opfporen, wat de werking van de ingeënte pokken op het organisme kan hinderlijk zijn.

Wij zullen nu niet onderzoeken of de fmetftof van de koepokken van die der kinderziekte in aard en natuur verfchilt; het is voor ons genoeg, dat er geen de minfte twijfel meer beftaat, dat beiden de vatbaarheid voor de kinderziekte kunnen wegnemen; daar nu de kinderziekte hare werking niet tot de huid bepaalt, maar vooral in

het inwendige van het organisme werkzaam is, zoo volgt hieruit noodzakelijk, dat ook de koepokken, of beter gezegt, het koepokken gift, daar werkzaam zijn moet, waar het de vatbaarheid voor de kinderziekte vernietigen kan. Deze werking van het koepokken gift verſchilt alleen daarin van de werking van het gift der kinderziekte, dat de werking van het eerſte zacht, bedaard, naauwelijks merkbaar, en niettegenſtaande even zeker de vatbaarheid voor de kinderziekte wegneemt als de kinderziekte zelve, terwijl deze laatſte ſoms tot hetzelfde doel niet kan komen, zonder onſtuimige, gevaarlijke, ja niet zelden doodelijke verſchijnſelen in het levend bewerktuig ligchaam te veroorzaken.

In deze zachte, maar tevens zekere werking der koepokken tegen de kinderziekte, zit al het nut van de vaccinatie; maar deze zachte werking der koepokken kan niet volledig plaats hebben, en ongeſtoord in het organisme voort gaan, tenzij dit laatſte geheel gezond zij, en door geene verhoogde warmte, gelijk die der koortſen, of door geene ſcherpvochtigheid, zoo als dit bij *scrofuleuse*, *dartreuse*, *rachitike* en *syphilitische* voorwerpen het geval is, overſpannen of ondermijnd worden.

Men moet, om zich een juist denkbeeld te vormen van den nadeeligen invloed, dien deze of gene ziekelijke toeſtand van het organisme noodwendig op de eigenaardige werking van het koepokkengift oefent, van het beginſel uitgaan, dat de koepokſtof een bijzonder geneesmiddel is, hetwelk vooral geſchikt is om die ſtoffen uit het organisme weg te nemen, welke de vatbaarheid voor de kinderziekte uitmaken. Uit dit oogpunt beſchouwt, kan de ſmetſtof der koepokken met de *Belladonna* vergele-

leken worden. Men weet immers, dat vele, vooral Duitſche Geneesheeren, hebben opgemerkt, dat dit geneesmiddel eene prophylactiſche kracht tegen de roodvonk bezit, ten minſte dan, wanneer het door eenen kundigen Arts, en op eenen daartoe geſchikten tijd, wordt toegediend. Wanneer wij nu dezen wenk volgen, en de koepokken, voor een krachtig, en bij voorkeur op de vatbaarheid voor de kinderziekte werkend geneesmiddel beſchouwen, dan zien wij ook al dadelijk, dat het niet altijd kan toegediend worden, maar dat men bij het vaccineren, even als bij het toedienen van ieder ander geneesmiddel, vooral de aandacht op het bijzondere geſtel van het voorwerp, enz. vestigen moet.

Wanneer men de zwavelzure *Quinine* ter afwering van den volgenden koortsaanval toedient, zonder dat het geſtel van den lijder is voorbereid, dan voorkomt men in den regel wel den ophanden zijnden aanval, maar weldra doet zich de koorts wederom op, omdat *Sordes in primis viis* of andere ziekte oorzaken, de volledige werking van dit zout op het organisme belet hebben. Is nu integendeel het ligchaam genoeg gezuiverd geweest, zijn de ſtoffelijke ziekte-oorzaken genoegzaam opgeruimd, voor dat men de zwavelzure *Quinine* toedient, dan is de werking van dit geneesmiddel geheel anders, de koorts blijft weg, de werking van het toegediende *Antefebrile* is meer doordringend, meer voortdurend.

Even eens gaat het met de vaccinatie toe. Moet deze op een ziekelijk organisme, hetwelk door eenen koortsachtigen toeſtand is overſpannen, of door eene Chroniſche ziekte is verzwakt, werken, dan kan zij hare doordringende prophylactiſche werking op het organisme niet oe-

fenen, vooral dan niet, wanneer juist dat gedeelte van het levende bewerktuigde ligchaam in eenen ziekelijken toeſtand verkeert, waartoe zich hare werkkring bepaalt.

Dit alles is geene enkele beſpiegeling, de ondervinding heeft reeds ſedert lang deze wijze van zien geregtvaardigd, en groote Geneesheeren, die alles, wat tot de Geneeskunde behoort, aandachtig gade ſlaan, en met eenen waren Hypocratiſchen blik voorzien en juiste waarnemingen maken, hebben vele voorbeelden aangeteekend, waarin men den nadeeligen invloed van den ziekelijken toeſtand van het organisme op de eigenaardige werking der koepokken niet miskennen kan.

Dr. MULLER verhaalt ons drie gevallen van kinderen, die onder het tanden krijgen met gevolg gevaccineerd waren, en eenige maanden later eene ſoort van blaasachtigen uitſlag kregen, die veel overeenkomst met pokken had. (12)

Dr. FICKER teekent aan, dat een kind, hetwelk in het tanden krijgen was, en vijf groote koepokken kreeg, eenigen tijd daarna eene ongeſteldheid had, welke twee maanden duurde; dat het daardoor van den gang geraakte, en na verloop van zes weken groote pokken kreeg, met een helder vocht gevuld, welke bleken waterpokken te zijn. (13)

PILGER (14) en de Bremer Geneesheeren, hebben dezelfde waarnemingen gedaan. (15)

De

(12) HUFELAND's *Journal.* XV. 3 St. ſ. 70 u. ſ. w.

(13) HUFELAND's *Journal.* Th. XV. 1 St.

(14) PILGER's *Archiv.* Tom. I. p. 19.

(15) *Med. Zeit.* 1801. Th. III. ſ. 448.

De geleerde Dr. ADAMS teekent aan, dat bijkomende of reeds voor de vaccinatie plaats hebbende ongesteldheden, vooral die, welke van eenen Chronischen aard zijn, en in eene zekere *dyscrasia humorum* bestaan, de werking van de koepokken kunnen *wijzigen* en *onvolledig* maken, en dat dit een van de grootste redenen is, waarom men zoo dikwerf na de vaccinatie gewijzigde kinderpokken ziet ontstaan. (16)

KORTUM heeft van zeventig kinderen, die hij ingeënt heeft, bij *vijf* na de vaccinatie eene soort van gewijzigde pokken zien ontstaan, die hij aan de in zijn land zoo algemeen bestaande *hardnekkige huid-uitslagen* en *scrofulen* toeschrijft. (17)

Dr. HARDEGE behandelde, sedert eenen geruimen tijd, een kind met eene *scrofuleuse* etterende oppervlakte achter het oor. Gedurende dezen tijd, werd dit kind de koepokken ingeënt, en nadat deze haren natuurlijken loop gehad hadden, kwam er een uitslag gelijk aan varioloiden. (18)

DE CARRO zegt, dat bij diegenen, welke *Tinea* of andere Chronische huiduitslagen hadden, de koepok dikwijls etterachtig, en de korst niet hard en bruin, maar week en geel was, en dat deze voorwerpen in den regel hunne geheele vatbaarheid voor de kinderziekte door de koepokinenting niet verloren hadden. (19)

MI-

(16) *Answers to all the objections, hitherto made against Cow-pox.*

(17) *Beschrijving van den Aard en Kenmerken van onderscheidene Ziekten*, door C. F. KORTUM, vertaald door J. A. SAXE. Utrecht 1801.

(18) HUFELAND's *Journal.* Th. XXIII. 2 St. f. 147.

(19) HUFELAND's *Biblioth.* Th. XIV. 1 St. f. 77.

Michaëlis, een kundig Arts, raadt ten hoogste aan, dat het voorwerp, hetwelk moet gevaccineerd worden, voor zoo ver zulks mogelijk is, *gezond zij*. Hij wil, dat er zich in het organisme niets bevinde, dat de constitutionele werking der koepokken kan hinderlijk zijn; hij heeft het zich daarom tot regel gemaakt, al de stoffen, die eenigen prikkel in den onderbuik kunnen veroorzaken, voor de *vaccinatie* te ontlasten, en daarenboven door herhaalde purgermiddelen het Lymphatische gestel, *waarop de vaccinatie bij voorkeur schijnt te werken*, te zuiveren. (20)

„ Omtrent den invloed van andere ongesteldheden, zegt „ onze beroemde thomassen à theussink, op de koe„ pokken, moet ik aanmerken, dat offschoon de inrigting „ der vaccine veel zachter afloopt dan die der kinder„ pokken, en men er zelden op bedacht is om op de „ gesteldheid te letten, men echter, wanneer de omstan„ digheden dit toelaten, *best doet alle complicatien te* „ *vermijden.*" (21)

Dezelfde Schrijver en Hoogleeraar, over den ongunstigen invloed van eene scrofuleuse dispositie op de constitunionele werking der koepokken sprekende, zegt het volgende: „ het is daarom altijd verkieslijker, wanneer men „ daartoe den tijd en de gelegenheid heeft, eerst het ge„ stel te zuiveren en te versterken."

Dr. chrestein, een van de voornaamste Geneesheeren van *Montpellier*, wil, dat men de voorwerpen, die aan *tinea capitis* lijden, niet zal vaccineren voor dat zij van

(20) Hufeland's *Journ.* Th. XII. 4 St. f. 23.
(21) *Geneesk. Magaz.* V D. 1 St. bl. 54.

van deze kwaal genezen zijn, want deze ziekte heeft, volgens de meening van dezen bekwamen Geneesheer, haar aanzijn aan eene foort van fcherpvochtigheid te danken, die, volgens menigvuldige waarnemingen, nadeelig op de conftitutionele werking der koepokken werken. (22)

HESSERT uit hetzelfde gevoelen, en is met Dr. CHRESTEIN van meening, dat iedere fcherpvochtigheid de eigenaardige algemeene werking der koepokken of geheel belet of hinderlijk is (23).

THOMASSEN à THEUSSINK, die wij hier zoo gaarne aanhalen, aangezien zijne hooge kunde en vernuftige waarnemingsgeest zoo algemeen bekend zijn, zegt: „ de ervaring heeft ons geleerd, dat fommige huidziekten „ eenen *grooten invloed* op de koepokken hebben. De „ *fcabies* b. v. *verhindert* de befmetting der koepokftof, „ of maakt ten minfte deszelfs ontwikkeling *moeijelijk*, „ zoodat de vaccinatie bij een perfoon, welke aan die „ ziekte laboreert, vrij algemeen mislukt (24).”

HUFELAND houdt de wormen voor eene nadeelige complicatie bij de koepok-inenting (25).

Dr. STRUVE wil, dat men volftrekt iederen ziekelijken toeftand van het organisme bij het vaccineren vermijde (26).

DÖM-

(22) *Opuscula sur l'inoculation de la petite verole, avec quelques reflexions sur la Vaccine, suivi d'observations pratiques sur la methode par absorption, par* A. CHRESTEIN. Année IX.

(23) *Archiv.* 1 St. pag. 39.

(24) *Geneesk. Magazijn.* I D. 2 St. bl. 147. en *Nieuwe Konst- en Letter-bode van* 3 *October* 1800. N°. 353.

(25) HUFELAND'S *Pract. Journ.* Th. XV. 3 St. f. 80.

(26) *Ueber die Scharlachkrankheit.* 1802. f. 190 u. f. w.

DÖMLING (27) en WILDE (28) zijn van gevoelen, dat eene ziekte, van welken aard zij ook zijn moge, noodwendig de werking der koepokken op het organisme moet verhinderen.

HODENPIJL zegt, dat eene ziekelijke ligchaamsgeſteldheid de regelmatige werking der vaccine op het organisme zoodanig wijzigen kan, dat de koepokken ſlechts gedeeltelijk hunnen prophylactiſchen invloed kunnen uitoefenen, en dat alzoo het voorwerp, zijne geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet verloren hebbende, naderhand bij eene tweede beſmetting de pokken krijgen kan (29).

Dr. GREGORY, een man van groote kunde, en die, als arts in een hospitaal uitſluitend voor kinderziekte beſtemd, in eene zoo groote ſtad als *Londen*, vele waarnemingen aangaande de werking der koepok-inenting moet gedaan hebben, zegt: „ ziekelijke, aan ontſtekingachtige ongeſteldheden, aan huiduitſlagen, bijzonder van „ eenen *porrigineuſen* of *herpetiſchen* aard lijdende kinderen, en dezulke, welke zich in eenen ſtaat van *marasmus* bevinden, worden gewoonlijk met geen, of „ zeer weinig, gevolg de koepokken ingeënt, en wanneer zelfs bij zulke voorwerpen koepokken na de vaccinatie ontſtaan, dan nog ſchijnen zij in deze gevallen „ den geheelen pokken-aanleg niet te vernietigen, *aangezien*

(27) HORN's *Archiv. für Medicin. Erfahr.* Th. V. ſ. 15 u. ſ. w.
(28) HUFELAND's *Journ.* Th. XXI. 1 St. ſ. 44.
(29) HUFELAND's *Journ.* 1818. Nov. ſ. 3.

„ *zien het juist deze voorwerpen zijn*, *die naderhand* „ *de kinderziekte in alle vormen krijgen* (30)."

De Geneesheeren HARDEN en LERCHE teekenen aan, dat een fcrofuleufe kwaadzappigheid het gift der koepokken eene verandering doet ondergaan, zoo dat het geheel ophoudt op de vatbaarheid voor de kinderziekte te werken, en dat de vaccinatie bij fcrofuleufe geftellen niets, of zeer weinig, tegen den aanleg tot de *variolae* vermag (31).

RICHTER raadt aan, de fcrofuleufe kwaadfappigheid eerst te verbeteren, voordat men tot de vaccinatie overga (32).

Dr. PIEPER zegt uitdrukkelijk, dat fcrofulen niet alleen, maar zelfs alle chronifche huiduitflagen, die hun beftaan aan eenen zekeren graad van fcherpvochtigheid te danken hebben, eenen nadeeligen invloed op de prophylactifche kracht van de koepokken oefenen (33).

De Hoogleeraar LÜDERS vermeent, dat alle echte en gewijzigde pokken, die men bij gevaccineerden waarneemt, alleen aan eene onvolkomene werking van de koepokken en van flechte en fcherpe *lympha* af hangt, en befchouwt alle die ongefteldheden, waarin men eenige fcherpte der vochten aantreft, als zoo vele hinderpalen voor de volledige werking der vaccinatie op het organisme, en als zoo vele oorzaken, waarom men hedendaags zoo vele gewijzigde kinderpokken bij voormaals gevaccineerden waarneemt (34).

Al-

(30) FRORIEP's *Notizen.* B. 19. Januar 1828. f. 169. Overgenomen uit de *London Med. and Phys. Journ.*

(31) *Petersburger Abhandlungen.* 2ter Sammlung. 1823. f. 130.

(32) *Speciell Therapie.* B. 2. f. 387.

(33) *Rhein-Westph. Jahrb.* B. 12. 3 St. f. 64.

(34) *Verfuch einer Kritifchen Gefchichte der bei Vaccinirten beobachten Menfchen-blättern.* Altona 1824.

Alle deze waarnemingen zijn voorzeker wel geſchikt om de aandacht van deskundigen tot zich te trekken; zij toonen, onzes inziens, duidelijk aan, dat er zich in het organisme van den gevaccineerden beletſelen kunnen bevinden ter volledige ontwikkeling van de prophylactiſche kracht der koepokken; hetgene dan ook niet anders zijn kan, wanneer wij in het oog houden, dat juist in het binnenſte van het levend-bewerktuigd ligchaam de eigenaardige werking van de koepok moet verrigt worden, en wel in zoo verre, dat BOUSQUET van meening is, dat de koepokken bij den gevaccineerden geheel kunnen achterblijven, en den ingeënten toch zijne vatbaarheid voor de kinderziekte kan ontnomen worden. Niet minder dan 25 zulke voorbeelden haalt ons bovengenoemde ſchrijver aan; voorbeelden, die alle geloof verdienen, wanneer wij in het oog houden, dat zij door achtenswaardige Geneesheeren zijn opgegeven (35).

Deze waarheden heeft men te veel uit het oog verloren, en terwijl men zich vergenoegde, wanneer zich ſlechts eenige goede koepokken op de huid vertoonde, vergat men zijne aandacht op de inwendige werking der vaccinatie te vestigen.

Nu zijn wij tot de oorzaak opgeklommen, waaraan het toe te ſchrijven is, dat de vaccinatie, ten tijde van JENNER als vergoddelijkt, hedendaags in achting bij deskundigen en leeken begint tedalen. Dit is het lot van vele geneesmiddelen geweest. Naauwelijks ontdekt, waren het middelen, die in vele ziekten ſpecifisch werkten; eenigen tijd in gebruik zijnde,

(35) *Bulletin général de Therapeatique Med. et Chirurg.* Tom. III. p. 54.

de, begonnen zij hunnen grooten naam te verliezen, en eindelijk vergat men ze geheel, tot dat een meer oordeelkundig brein dezelve wederom aan de vergetelheid onttrok, hunne werking tot de juiste waarde bepaalde, en zij wederom algemeen werden.

Dit ook zal eenmaal het lot van de koepok-inenting worden, wanneer men met deze inenting niet met meerdere voorzigtigheid leert omgaan. Te veel heeft men van de uitvinding van JENNER gevergd. Zonder onderſcheid van geſtel, van gezondheid of ziekte, van ſterkte, zwakte of ouderdom, heeft men de koepokken iederen eerstkomenden ingeënt. Had men bij dit alles de vaccinatie naauwkeurig gadegeſlagen; had iedere Arts, om van de leeken niet te ſpreken, de ligchaamsgeſteldheid met juistheid opgeteekend van ieder voorwerp, waarop de koepok-inenting door hem verrigt was, had hij naderhand de gevolgen der koepok-inenting met deze verſchillende ligchaamsgeſteldheden vergeleken, dan zou de ondervinding reeds over lang bewezen hebben, dat de werking der koepokken op een gezond en ongezond voorwerp niet dezelfde is.

Zoo ook heeft de ondervinding ons geleerd, dat de werking van de kwik op het ſyphilitiſche gift door de bijzondere geſteldheid van het organisme kan gewijzigd worden.

Zoo ook hebben wij geleerd, dat de kina alleen dan zijne anti-periodiſche werking kan aan den dag leggen, wanneer er in het levend-bewerktuigd ligchaam geene ſtoffelijke ziekte-oorzaken aanwezig zijn, die deszelfs zuivere werking kunnen hinderlijk zijn.

Zoo ook eindelijk zijn wij overtuigd geworden, dat een

een pisdrijvend geneesmiddel in het organisme niet altijd het bepaalde doel bereiken kan, en dat het al of niet gelukken van zulk een middel dikwerf afhangt van den ziekelijken toeſtand, waarin zich de nieren bevinden.

Slechts weinige koepok-inenters kwamen op de gedachte, dat de ziekelijke geſteldheid van het levend-bewerktuigd ligchaam van den gevaccineerden, de hoofdwerking der koepokken kon hinderlijk zijn; wel eenige ſchrijvers, door de ondervinding geleerd, hebben, zoo als wij boven zagen, dit vermoed. Het grootſte gedeelte der Vaccinatores was er op uit om te bewijzen, dat bij deze of gene ongeſteldheid de koepokken geene gevaarlijke complicatie uitmaakten, niet alleen, maar dat zelfs de inenting der koepokken niet zelden eenen heilzamen invloed op vele ongeſteldheden oefende. Mannen, in de geneeskundige wereld met roem bekend, verdedigden deze onjuiste meening, die wel des te greetiger door de minder voorzigtige Geneeskundigen werd omhelsd, omdat zij, alzoo door een grooter gezag gerugſteund, zich niet genoodzaakt zagen om hier en daar eerst eene ziekelijke geſteldheid te verbeteren, vóór dat zij tot de vaccinatie konden overgaan. Geen ſtelſel immers is zoo zeer geſchikt om proſyliten te maken als dat gemakkelijk, eentoonig en algemeen bruikbaar ſchijnt. Het menſchelijke vernuft, uit zijnen aard lui en traag, houdt altijd meer van dien uitwendigen glans, dien men bij den eerſten blik ontwaren kan, dan van den waren gloed, die geene warmte van zich geeft, vóór dat men tot deszelfs middelpunt is doorgedrongen.

Niet alleen zijn vele Schrijvers van gevoelen, dat ziekten, van welken aard ook, de werking der koepokken op het orga-

nis

nisme niet beletten kunnen, maar zelfs, dat de vaccinatie vele, vooral Chronifche ongefteldheden, kan genezen. HUSSON zegt: „ je n'ai pu, dans les nombreux auteurs „ qui ont ecrit sur la vaccine, trouver *une seule observation* d'une coincidanence funeste de la nouvelle inoculation avec la dentition. TOUT, au contraire, semble „ prouver que l'influence de la vaccine à été *favorable* „ à ce travail de la nature." (36)

THOMASSEN à THEUSSINK, heeft het volgende: Ik, en „ ook alle andere inenters, voor zoo verre ik dit heb „ kunnen nagaan, hebben van het uitkomen der tanden „ onder het inenten der vaccine geen ongemak befpeurd, „ zelfs bij die kinderen, die moeijelijk tanden kregen. (37)

DECARRO (38), BALLHORN en STROMEIJER (39), HAGUENOT (40), AUBERT (41), MULLER (42), DUNNING (43), GLEVE (44), TICKER (45), SEILER (46), HINZE (47), LASSERE (48), STRUVE 49, SCHÜTZE (50), RO-

(36) *Recherches Historiques et Medicales sur la Vaccine.* Paris. p. 243.

(37) *Geneesk. Magazijn.* III D. I St. bl. 20.

(38) *Biblioth. Britann.* Vol. XIV. pag. 147.

(39) *Traité de l'inoculation Vaccine*, pag. 60.

(40) *Procès-Verbal du* 19 *Prairial An* 9. Saint-Thiberi. P. II.

(41) *Rapport sur l'inoculation*, pag. 61.

(42) HUFELAND's *Journal.* Th. XV. 3 St. f. 70.

(43) *Some observations on vaccination London.*

(44) *Algem. Vaderl. Letteroefening van* 1803. N°. IV. Mengelw. bl. 141 en volg.

(45) HUFELAND's *Journ.* Th. V. I St. f. 19.

(46) *Reinisch-Westphälifche Jahrbücher.* B. X. 3 St. f. 6,

(47) HUFELAND's *Journ.* 1826. August. f. 106.

(48) FRORIEP's *Notizen.* B. VI. N°. 19. 1824. f. 304.

(49) PIERER's *Allgemeine Medicinifche Annalen.* 1802. April.

(50) HUFELAND's *Journ.* 1809. Julij. f. 87.

ROSENBERG (51), ALBERS (52), KRAUSS (53), EICHHORN (54), en honderd andere, hebben de koepokinenting niet alleen als een beveiligend middel tegen de kinderziekte, maar zelfs als een geneesmiddel voor vele ongesteldheden, vooral voor scrofuleuse ziekten en huiduitslagen aanbevolen, en deze aanbeveling door een groot aantal welgeslaagde proeven gestaafd.

Geen geneesmiddel is er, dat zoo vele ziekten genezen heeft als de koepokken, en als men de waarnemingen aangaande deze zaak gedaan, mag gelooven, dan is er geen middel, dat zoo gelukkig, zelfs in de verouderste scrofulen, gewerkt heeft als de koepokinenting. Waaraan moet men deze gunstige resultaten toeschrijven? Hoe is het mogelijk, dat b. v. een voorwerp, hetwelk aan eene algemeene scrofuleuse ongesteldheid lijdt, waardoor al de *glandulæ conglobatæ* opgezwollen, en met vervuilde en scherpe *Lympha* gevuld zijn, door eene kleine huidzweer, gelijk die der koepokken, of door den geringen koortsachtigen toestand, die zij in het organisme veroorzaken, van zulk eene, anderzins zoo moeijelijk te genezene, kwaal als de algemeene en verouderde klierziekte, zou kunnen genezen worden? Moet men dan de waarnemingen, die door bovengenoemde Schrijvers zijn opgeteekend, in twijfel trekken? Volstrekt niet. Wij bekennen gaarne, dat de koepokken in vele gevallen genezing hebben aangebragt. Wij willen ook vol gaarne aannemen, dat de vaccinatie zelfs in vele koortsen geene te duch-

(51) eodem loco. April. s. 114.
(52) eodem loco. Augustus 1815.
(53) L. c. s. 343.
(54) L. c. s.

duchten *Complicatie* is, maar wij houden ons van den anderen kant ten volle overtuigd, dat alle die ongefteldheden, waarin voornoemde Geneesheeren de koepokken als een geneesmiddel hebben zien werken, juist eenen nadeeligen invloed op de eigenaardige prophylactifche kracht van de koepokken tegen de kinderziekte gehad hebben, deze kracht hebben gewijzigd, verzwakt of geheel vernietigd, en dat dus alle deze voorwerpen, hunne geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet verloren hebbende, bij eene natuurlijke befmetting met het gift der kinderziekte niet geheel van de *variolæ* konden bevrijd blijven.

Het doel, dat men zich bij het inenten der koepokken voorftelt, moet zijn om aan het voorwerp de vatbaarheid voor de kinderziekte te ontnemen. Wil men iets meer, wil men nog door dezelfde inenting eenen ziekelijken toeftand van hem, die moet gevaccineerd worden, verbeteren, dan loopt men gevaar, dat men in beide gevallen mistast. De melkboeren van CLOCESTER waren, in den regel, gezonde landlieden, en JENNER zegt ons, dat alle diegenen onder hen, welke toevallig door de koe befmet werden, jaren naderhand, zonder eenige uitzondering, van de kinderziekte, onder welken vorm of naam ook, zijn bevrijd gebleven. Later evenwel, toen men ook ziekten door de koepokken genezen wilden, leerde de ondervinding, dat de vaccinatie niet meer zoo beveiligend tegen de kinderziekte werkte als vroeger.

Wanneer men immers de waarnemingen, omtrent de genezende kracht der koepokken, met aandacht overweegt, en wanneer men ziet, dat foms de oudfte en meest ingewortelde fcrofuleufe ongefteldheden door de

koepokinenting aanmerkelijk verbeterd of geheel genezen zijn, dan moet toch bij iederen nadenkenden Geneesheer de vraag zich opdoen, zou ook de ſmetſtof van de koepokken eene bijzondere werking op de *Acrimonia Scrofulosa* uitoefenen? Husson wil hier met eene eenige zinſnede de vraag oplosſen, zeggende: „ gardons-nous „ d'attribuer à la vaccine, considerée seulement comme „ preservative de la petite verole, des vertus curatives „ d'autres maladies, en cherchant à accroitre ses pro- „ priétés, nous nous exposerions de la faire considerer „ pour ainsi dire, comme une panacée universelle, nous „ appellerions sur elle l'arme si puissante du ridicule."

Onze Franſche Schrijver is van gevoelen, dat de koepokken alleen daarom, en vooral in Chroniſche ongeſteldheden, eenige genezingen hebben bewerkſtelligd, omdat zij in het organisme eenen koortsachtigen toeſtand te weeg brengen, en zegt alsdan, met onzen grooten BOERHAAVE: *febris saepe optima sanationis causa.* (55)

Edoch 1° hebben wij aangetoond, dat de koorts niet altijd, en zelfs hoogst zeldzaam met de koepokken gepaard gaat, en 2° indien hier de koorts alleen de genezing veroorzaakte, dan zou men ook, wanneer men door een prikkelend geneesmiddel eenen koortsachtigen toeſtand bij den lijder te weeg brengt, hetzelfde reſultaat moeten bekomen, hetwelk toch de ondervinding leert niet zoo te zijn. Op eene andere plaats van zijn werk, ſchijnt dan HUSSON het met zich zelven nog niet eens te zijn, immers zegt hij: „ cherchons à etablir d'après „ des connaissances médicales exactes, si les heureux „ ef-

(55) *Aphor.* 558.

„ effets observés dans plusieurs maladies sont dus à „ l'invention de Ienner *considerée en elle même*, ou bien „ à l'action qu'elle developpe dans l'économie, comme le „ ferait *un stimulus d'une autre nature.*" (56)

Wij kunnen de nafporingen, welke HUSSON hier aanraadt, het best aan de dagelijkfche ondervinding overlaten, en deze heeft ons en anderen reeds geleerd, dat men, vooral in scrofuleuse klierziekten, zeer veel nut kan trekken van eene dikmaals herhaalde koepokinenting, niet omdat de inenting telkens door eenen koortsachtigen toeftand gevolgd wordt, hetwelk, zoo als wij reeds meermalen hebben gezien, zeer zelden gebeurt, maar omdat het koepokkengift eene bijna fpecifike werking op de *discrasia scrofulosa* fchijnt uit te oefenen. Zoo zegt, met vele anderen, EICHHORN: „ Scrophulen, fowie die „ darin begründeten Chronifchen Augenentzüntdungen „ und Ausschlagskrankheiten, als der gutartige Kopf- „ grind, die Milchborke, etc. finden das *sicherste Heil-* „ *mittel* in der *Wiederholung* der Kuhpockenimp- „ fung." (57)

Dit gezegde van EICHORN, heb ik eenmaal in mijne praktijk bewaarheid gevonden. Eene waarneming, die duidelijk aantoond dat het koepokkengift eene eigenaardige werking op de fcrophuleufe kwaadfappigheid uitoefent, vermeen ik hier in het kort te moeten mede deelen.

Het zoontje van den Heer BORS...., 2 jaren, oud van een zwak en ziekelijk geftel, was naauwelijks 5 maanden oud,

(56) L. c. f. 190. 191.
(57) L. c. f. 325.

oud, toen er zich reeds teekenen van *Rachitis* of zoogenaamde Engelſche ziekte bij hetzelve opdeden. Niettegenſtaande eene goede Geneeskundige behandeling, en moederlijke zorg, nam deze ziekte meer en meer toe, tot dat er zich ook eenige verſchijnſelen van kliergezwellen aan den hals en onder de oxels openbaarde; hierbij voegde zich nu eene ongeregelde ſpijsvertering, van tijd tot tijd doorloop met koliekpijnen, geſpannen en pijnelijken buik, en ſchoon dit ongelukkig kind toen bijna 2 jaren oud was, kon het op zijne beentjes nog niet ſtaan. De kliergezwellen van den hals namen meer en meer in omvang toe, werden pijnlijker, de huid werd donker rood, en na verloop van eenige dagen, kon men in twee gezwellen van den hals eene duidelijke fluxtuatie gevoelen. Deze ſcrofuleuſe abcesſen openden zich van zelve, en ontlastten eene groote hoeveelheid van dunnen ſtinkenden etter (*ichor*). Daar nu de doelmatigſte behandeling hier vruchteloos bleef, en ik niet zonder redenen vreesde, dat dit kind aan de ouders mogt ontrukt worden, wilde ik hier de genezende kracht van de koepokinenting beproeven. Ik inoculeerde dus op iederen arm drie koepokken, die alle tamelijk wel opkwamen. Nadat de koepokken waren opgedroogd, ſcheen de toeſtand van het kind iets beter, en de afſcheiding van vuilen dunnen etter was minder, ook ſchenen de andere gezwolle klieren minder pijnlijk te zijn. De overige verſchijnſelen duurden voort, doch 8 dagen, nadat de koepokken waren afgevallen, ging ik tot eene tweede vaccinatie over, welke ik nu niet op den armen, maar op de deijen verrigtte. Ik entede op iederen dij 5 koepokken in, die even als de vorige allen opkwamen, en eene aanmerkelijke beterſchap in den

den toeſtand van mijnen kleinen lijder te weeg bragten. Zeven malen binnen den tijd van vijf maanden, heb ik, op dezelfde wijze, bij dit kind de koepokken ingeënt, en iedere inenting werd door eene in het oog vallende beterſchap gevolgd, zoodat na de zevende koepokinenting deze kwaadaardige ſcrofuleuſe ongeſteldheid in zoo verre herſteld was, dat het kind moedig begon te worden, reeds ſtaan kon, de eetlust meer geregeld, de ſpijsvertering beter, en de doorloop geheel verdwenen was. Twee maanden later, toen eene goede verſterkende dieet, en gepaste geneesmiddelen, de genezing voltooid hadden, entede ik dit zelfde kind voor de achtſte maal in, en toen weder ontwikkelde zich 5 ſchoone koepokken, terwijl eene voor de negende en eene voor de tiende maal, herhaalde vaccinatiën zonder gevolg bleven; een klaar bewijs, dat dit kind toen eerst zijne vatbaarheid voor de kinderziekte verloren had.

Indien ik mij nu vergenoegd had van, in navolging van zoo vele achtenswaardige Deskundigen, bij dit kind ſlechts eenmaal de koepokken in te enten, dan had ik door deze eenige vaccinatie de vatbaarheid voor de kinderziekte bij dit voorwerp niet weggenomen, en door eene natuurlijke beſmetting met het gift der kinderziekte, zou, vermoedelijk, dit kind de pokken gekregen hebben. Zelfs ſcheen eerst de achtſte koepokinenting alleen op de vatbaarheid voor de kinderziekte gewerkt te hebben, terwijl de vorige vaccinatiën, vooral de ſcrofuleuſe kwaadſappigheid ſchenen verbeterd te hebben.

Hoe het dan ook zijn moge, dit evenwel is zeker, dat men, bij kwaadſappige ongeſteldheden, nimmer die eigenaardige werking van de koepokken verwachten moet

 als

welke men bij gezonde voorwerpen waarneemt, en dat het alzoo klaar bewezen is, dat duizenden voorwerpen voor gevaccineerd gehouden worden, en dit inderdaad niet zijn, of, door de verhinderde werking der koepokken op het organisme, flechts gedeeltelijk hunne vatbaarheid verloren hebben, zoodat zij naderhand weder in gevaar zijn, van hetzij de echte, hetzij de gewijzigde kinderziekte te zullen krijgen, welke verfchillende ziekte-vormen, alleen van eene meerdere of mindere vatbaarheid voor de *variolæ* van het voorwerp af hangen.

Wanneer men nu in het oog houdt, dat flechts zeer weinige Geneesheeren hunne aandacht op het bijzondere geftel van het voorwerp, bij het vaccineren gevestigd, hebben, en al de overige inenters onder welke deskunkundigen en LEKEN zelfs, de vaccinatie, zoo als wij boven gezien hebben, in vele ziekten hebben aangeraden, en wanneer men van den anderen kant overtuigd is, dat de werking van de koepokken in het organisme, door alle ziekelijke toeftanden van dit laatfte kan verhinderd en gewijzigd worden; wanneer, na al hetgene wij gezien hebben, het niet te miskennen is, dat deze alzoo gewijzigde werking der koepokken ook de geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet kan wegnemen, maar deze flechts kan gewijzigen of verzwakken, en dat de gewijzigde kinderpokken alleen haar beftaan aan eene gewijzigde vatbaarheid voor de *variolæ* te danken hebben, dan zal wel niemand verwonderd zijn, dat onze hedendaagfche vaccinatiën niet meer die beveiligende kracht tegen de kinderziekte aan den dag leggen, waarvan JENNER ons zoo vele fchoone voorbeelden geeft, en welke wij op onzen leeftijd zoo zeldzaam, wanneer men

het

het groot getal gevaccineerden in aanmerking neemt, waarnemen. Meerdere voorzigtigheid dus, vordert de koepokinenting, men mag zich door de zachte en naauwlijks op te merken werking der koepokken op het organisme niet langer laten misleiden, maar vooral in het oog houden, dat juist deze zachte werking door de geringſte oorzaak kan geſtoord of geheel belet worden, en dat men dus moet trachten alle die hinderpalen uit het levend bewerktuigd ligchaam weg te ruimen, die de conſtitutionele werking der vaccinatie kunnen in den weg ſtaan.

VIERDE HOOFDSTUK.

Waarop behoort men vooral te letten bij de keus der voorwerpen, op welke de koepokinenting geſchieden zal?

Uit het voorgaande Hoofdſtuk is genoegzaam gebleken, dat vele ziekten, voor al die van Chroniſchen aard zijn, of hun aanzijn aan eene ſoort van kwaadſappigheid te danken hebben, de eigenaardige werking der koepokken op het organisme kunnen hinderlijk zijn. Wij hebben aangetoond, dat men deze bewezen daadzaken te veel heeft uit het oog verloren, en dat men al zoo vele voorwerpen de koepokken heeft ingeënt, die daartoe niet geſchikt waren, en dat deze voorwerpen alzoo hunne geheele vatbaarheid voor de kinderziekte niet verloren hebben, hetwelk toch volſtrekt noodzakelijk is om naderhand geheel van de kinderziekte bevrijd te blijven.

Schoon het buiten allen kijf best is, dat het voorwerp, hetwelk moet gevaccineerd worden, zoo gezond mogelijk zij, en dat dus iederen ziekelijken toeſtand, voor zoo veel de omſtandigheden zulks toelaten, bij de koepokinenting, moeten vermeden worden, zoo zijn er nogtans eenige ziekten, die vooral de werking der koepokken op het organisme hinderlijk zijn, en van deze willen wij in het bijzonder ſpreken.

1° *Koortſen.* In deze ongeſteldheid is in den regel een verhoogde warmtegraad in het organisme aanwezig, het geheele geſtel bevindt zich in eene ſoort van ſpanning en verhoogde gevoeligheid. De bloedsomloop is verſneld, de werking der zenuwen onregelmatig, het watervaten-ſtelſel deelt in dezen onſtuimen en ziekelijken toeſtand van het geheel; zoodat men ligt begrijpen kan, dat de koepokken onmogelijk hunne zachte werking in zulk een geſchokt organisme verrigten kunnen.

THOMASSEN à THEUSSINK (1), Dr. BREIDENSTEIN, Dr. BEZOLD, Dr. KRAUSS (2), EICHHORN (3), SACCO (4) en meer anderen ſchenen van deze waarheid ten volle overtuigd te zijn, aangezien zij de vaccinatie in eenen koortsachtigen toeſtand van het organisme afraden.

Hieruit kan men opmerken, dat de koepokinenting ook niet moet verrigt worden op kinderen, die moeijelijk tanden krijgen. De tandwording immers, ſchoon eene na-

(1) *Geneesk. Magaz.* III D. 1 St. bl. 20.

(2) L. c. ſ. 329.

(3) L. c. ſ. 444—445.

(4) *Neue Entdeckungen über die Kuhpocken, die Mauke und die Schaafpocken.* Überſetzt von W. SPRENGEL, ſ. 110.

natuurlijke verrigting zijnde, kan door honderden oorzaken vermoeijelijkt worden, en gaat in dit geval gewoonlijk met koorts gepaard, die nog wel daarom heviger is, omdat, bij deze jeugdige geſtellen de gevoeligheid zeer groot zijnde, het zenuwenſtelſel door den geringſten prikkel wordt aangedaan, en alzoo buiten den kring van zijne natuurlijke werking tredende, ſtuiptrekkingen en andere gevaarlijke verſchijnſelen veroorzaakt, die op alle natuurlijke verrigtingen eenen nadeeligen invloed hebben, en bij gevolg ook de conſtitutionele en ſoms plaatſelijke werking der koepokken hinderen.

Vooral dient men niet uit het oog te verliezen, dat de vaccinatie volſtrekt niet mag verrigt worden op die voorwerpen, welke aan koortſen, met huiduitſlagen vergezeld, laboreren. Niet alleen om de koorts zelve, maar omdat hier eene ſoort van gift de hoofdrol ſpeelt, dat welligt de eigenaardige kracht van het koepokkengift geheel zou kunnen vernietigen. In het begin reeds van de Geſchiedenis der koepokinenting, leest men eenige voorbeelden, die ons vermoeden ſchijnen te regtvaardigen. WOODVILLE, die in de groote ſtad *Londen* zijne eerſte vaccinatie verrigtte, zag in de meeste gevallen de koepokken met eenen algemeenen huiduitſlag gepaard gaan. JENNER integendeel, had op het platte land zoo iets nimmer waargenomen. Dit verſchil, ſchrijft men met alle regt alleen daaraan toe, dat WOODVILLE alle zijne vaccinatiën verrigtte in dezelfde zaal, waarin hij een groot aantal natuurlijke en ingeënte kinderziekte te behandelen had, en dat alzoo de koepokſtof, welke hij bij het vaccineren gebruikte, of door de vlugtige ſmetſtof der *variolæ* gedeeltijk ontaard was, of dat zijne ge-

vac-

vaccineerden gedurig eene befmette lucht inademde. Wat hier ook van zijn moge, zeker is het, dat de nabijheid der *variolæ* zeer nadeelig op de gevaccineerden van WOODVILLE gewerkt heeft, aangezien allen bij de koepokken eenen huiduitflag kregen, die JENNER nimmer bij zijne vaccinatiën waarnam, en die volgens de getuigenis van onzen ONTIJD, „ niet tot het wezen der koepokken be„ hoort, maar aan toevallige oorzaken moet toegefchre„ ven worden," (5) en wij voegen er bij, dat alle deze toevallige oorzaken niet dan nadeelig voor de eigenaardige werking der koepokken in het organisme zijn kunnen, en dat zij dus zoo veel mogelijk moeten vermeden worden.

Om dezelfde redenen, moet men die voorwerpen niet vaccineren, bij welke de mazelen, het roodvonk, de zoogenaamde netelkoorts of eene andere met koorts vergezelde huiduitflag aanwezig is, en doen zich deze huidziekten gedurende den loop van de koepokken op, dan zou men voorzigtig doen, deze voorwerpen ten tweeden male te vaccineren, aangezien men zich op de eerfte inenting niet genoeg verlaten kan.

Dit fchijnt ook de vermaarde Groningfche Hoogleeraar te vermoeden, wanneer hij zegt: „ Zonder nu te wil„ len onderzoeken in hoe verre de mazelen al of niet „ het vermogen hebben den geregelden voortgang der „ koepokinenting te ftuiten, *of het gift deszelfs Speci*„ *fiek vermogen te benemen*, zouden wij *verre verkiezen* „ koepokftof uit een *gezond* voorwerp, hetwelk gedu„ ren-

(5) *Geneesk. Magaz.* II D. 3 St. f. 236.

„ rende het beloop der koepokken, door geene andere „ ziekte was overvallen geweest." (6)

Ook SACCO beſchouwt vooral het gift der roodvonk eu dat der kinkhoest als nadeelig voor de werking van het koepokkengift. (7)

EICHHORN zegt: „ Treten den ersten bis dritten Tag „ Masern, Scharlach, Viesel, Varicellen, Catharrhal „ oder Zahnfieber, etc. met starker Fieberhitze ein. „ So cessirt meistens die Vaccination ganz." (8)

Deze bedenkingen zullen wel genoegzaam zijn om, bij alle bovengenoemde koortsachtige ongeſteldheden, iederen weldenkenden inenter de vaccinatie tot eene betere gelegenheid te doen verſchuiven.

2°. *Scrofuleuſe kwaadſappigheid*: deze ziekte, die zich onder zoovele vormen voordoet en op onzen leeftijd zoo algemeen geworden is, kant zich, boven alle andere ziekten, tegen de eigenaardige werking der koepokken aan. In het derde Hoofdſtuk, hebben wij gezien, dat de meeste voorwerpen, bij welke men na de vaccinatie de gewijzigde pokken heeft waargenomen, ten tijde der koepokinenting aan deze klierziekte laboreerden. Dit zal ons geenszins verwonderen, wanneer wij in het oog houden, dat de ſcrofulen eene ziekte uitmaken, die vooral hare verwoestingen in het klier en watervaten-ſtelſel aanrigt, en reeds in het begin van haar aanzijn eene traagheid in de verrigtingen van het geheele lymphatiſche ſtelſel veroorzaakt, waardoor naderhand zwellingen, verzweringen en eene algemeene ſcherpte der vochten geboren

(6) *Geneesk. Magaz.* III D. 2 St. ſ. 133

(7) L. c. ſ. 116.

(8) L. c. ſ. 444.

ren worden, bij zulk eene ontaarding van den werkkring der koepokken, kunnen deze onmogelijk de vatbaarheid voor de kinderziekte geheel wegnemen. De ondervinding heeft ook reeds geleerd, dat de koepokinenting bij ſcrofuleuſe voorwerpen in den regel minder goed vat, of koepokken voortbrengt, die den ſtempel van het lijden van den gevaccineerde dragen.

Men moet niet alleen die voorwerpen niet vaccineren, bij welke de ſcrofuleuſe kwaadſappigheid reeds zoo ver gevorderd is, dat verſcheidene waterklieren in verzwering zijn overgegaan, maar men moet zelfs de koepokinenting niet op diegenen verrigten, bij welke men eenen ſcrofuleuſen aanleg, of eenige verharding in het ſtelſel der watervaten, kan beſpeuren; men moet, dan voordat er tot de vaccinatie overgegaan worde, eerst het geſtel verſterken en de ziekte van het *Systema lymphaticum* wegnemen, gelijk ons reeds THOMASSEN à THUESSINK, RICHTER en GREGORY hebben aangeraden. Doet men dit niet, en vaccineert men, niet tegenſtaande het watervaten-ſtelſel van het voorwerp, door de ſcrofuleuſe kwaadſappigheid verzwakt is, dan kan men verzekerd zijn, dat zulk een *individu*, msiſchien wel de genezende kracht der koepokken tegen zijne klierziekte, maar ſlechts gedeeltelijk of in het geheel niet de beveiligende kracht der vaccinatie tegen de kinderziekte zal ontwaren.

Deze waarheid mag men, vooral bij het vaccineren in de groote ſteden, niet uit het oog verliezen. De ſcrofuleuſe kwaadſappigheid immers is daar zoo algemeen, dat men van de zeven kinderen voorzeker vier klierachtigen zal aantreffen. Dit algemeen bederf der vochten kan men niet alleen aan ſlecht voedſel, aan eenen vochtigen dampkring,

kring, aan bedompte woningen, enz. toefchrijven. In de meeste gevallen, boeten de kinderen de onftuimige levenswijze van hunne ouders, en te dikwerf heeft men fyphilitifche vaders en moeders klierachtige kinderen zien voortbrengen, dan dat men zou ontkennen, dat ALIBERT niet juist en naar waarheid zegt: „ pour peu d'ailleurs „ qu'on veuille remonter jusqu'aux premières sources de „ ce fleau (les scrophules) ou à occasion de se convain- „ cre que, dans beaucoup de circonstances, *il n'a pas* „ *de cause plus directe que la syphilis*," en een weinig verder, zegt dezelfde Schrijver: „ j'ai eu plus d'une „ fois sous les yeux trois générations successives d'indi- „ vidus, qui expioient en quelque sorte *l'inconduite et* „ *les debacuhes de leurs pères, par les accidens les plus* „ *terribles de la maladie schrophuleuse.*" (9)

Hoe algemeen nn deze oorzaak der klierziekte op op onzen huidigen dag in de Maatfchappij verfpreid is, dit weet, helaas! ieder Geneesheer, die in ééne groote ftad de praktijk oefent, maar al te wel; vandaar dan ook, dat de fcrofulen, naar evenredigheid der bevolking, menigvuldiger in de groote fteden zijn dan op het platte land, alwaar het zedebederf, hetwelk zulk eene verzwakking en ontaarding van het phyfiek na zich fleept, niet zoo algemeen is. Vandaar dan ook, dat men meermalen de gewijzigde pokken bij gevaccineerde, naar *rato* der bevolking, in groote fteden, als: *Parijs*, *Marseille*, *Londen*, enz. waarneemt dan op het platte land.

Al-

(9) *Description des Maladies de la Peau, etc. par* J. H. ALIBERT. Bruxelles. Tom. II. 1825. pag. 301. 302.

Alwaar om deze reden het vertrouwen in de koepokinenting ook grooter is.

3° *Rachitis*. Deze ziekte, die ook zoo menigvuldig in de groote steden voorkomt, is aan de scrofuleuse kwaadsappigheid verwand. Schoon de algemeene zwakte zich vooral door de weekheid der beenderen, en daardoor ontstaande krommingen der ledematen, openbaart, zoo is het evenwel niet te miskennen, dat ook hier de vochten ontaard, scherp of dun zijn, en dat zich vooral het *Systema lymphaticum* in eenen verzwakten toestand bevindt, zoodat niet zelden rachitike kinderen, ook te gelijk scrofuleus zijn: de *Rachitis* houden wij dus voor eene wijziging van de scrofuleuse kwaadsappigheid, en bij gevolg mag men ook voorwerpen, met deze ziekte behebt, niet vaccineren, voordat men het gestel genoegzaam versterkt, de vochten gezuiverd, en het watervatenstelsel meer werkzaam gemaakt heeft.

4°. *Chlorotische kwaadsappigheid*. Deze ziekte ontstaat in den regel bij jonge meisjes tegen den tijd der geslachtsontwikkeling, en kenmerkt zich door algemeene verzwakking der natuurlijke verigtingen, door den dunnen, als het ware waterachtige staat der vochten, en vooral door gebrek aan gekleurde stof in het bloed: dat bij zulke voorwerpen de werkkring der koepokken zich in eenen zwakken en ziekelijken toestand bevindt, dat de watevraten bijna werkeloos, en de lympha verdund zijn, behoeft geen betoog: bij zulke voorwerpen mag ook de vaccinatie niet verrigt worden, voor dat het geheele organisme versterkt en de vochten meer gezuiverd zijn.

5°. *Scorbutische kwaadsappigheid*. Deze ongesteldheid ken-

kenmerkt zich door eene zwakheid der vaste deelen, vooral in het vatenſtelſel, en door eenen dunneren ſtaat der vochten (10) (11). Door dezen ſlaat der vochten, ſchijnt het organisme verzwakt en niet genoegzaam geprikkeld te worden; vooral ſchijnen de ſpieren, de bloed- en watervaten-ſtelſels in eene werkeloosheid te verkeeren, die den lijders iedere beweging moeijelijk maakt, en het organisme in de onmogelijkheid ſtelt de natuurlijke verrigtingen volgens de wetten der Natuurkunde te volvoeren. Bij dezen bedorvenen ſtaat der vochten, bij deze kwijnende werking der bloed- en watervaten-ſtelſels, mag men de koepok-inenting niet bewerkſtelligen, wil men geen gevaar loopen van naderhand bij deze gevaccineerden de gewijzigde kinderpokken te zien ontſtaan.

6°. *Syphilitiſche kwaadſappigheid.* Ook deze vochtziekte is daarom bij het vaccineren zorgvuldig te vermijden, omdat de *ſyphilis*, vooral in verouderde gevallen, volgens BOERHAAVE (12), SWEDIAUR (13), HECKER (14), CAPURON (15), LAGNEAU (16), ALIBERT (17), en meer an-

(10) LIND, *a Treatise on the Scurvy.*

(11) F. THOMSON, *an Essay on the Scurvy.*

(12) *Praelectiones Academicae de Lue Venerea.* Lugd. Batav. 1758.

(13) *Observations Pratiques sur les Maladies Veneriennes.* Paris 1785.

(14) *Deutliche Anweiſung die Veneriſche Krankheiten genau zu erkennen, und richtig zu behandlen.* Erfurt 1801.

(15) *Aphrodisiographie, ou Tableau des Maladies Veneriennes.* Paris 1807.

(16) *Exposé de diverses Methodes de traiter les Maladies Veneriennes.* Paris 1808.

(17) L. c. Tom. II. pag. 237.

anderen bij voorkeur het watervaten-ſtelſel ſchijnt aan te doen. En wanneer met aandacht de verſchijnſelen en verwoestingen, welke deze afſchuwelijke ziekte in het levend-bewerktuigd ligchaam veroorzaakt, nagaat, dan kan men er niet aan twijfelen, of de *primaire* werking van het ſyphilitiſche gift bepaalt zich tot het *Systema lymphaticum.* Waar dus dit gift aanwezig is, moet voorzeker de werking der koepokken, welke de vatbaarheid voor de kinderziekte wegneemt, geſtoord worden.

7°. *Kwikziekte.* Het is bekend, dat de kwik, wanneer een lijder dit geneesmiddel in eene te groote hoeveelheid gebruikt heeft, eene reeks van zeer verontrustende verſchijnſelen in het levend-bewerktuigd ligchaam veroorzaakt, en eene algemeene ongeſteldheid te weeg brengt, welke wij hier *kwikziekte* noemen. Deze ongeſteldheid kenmerkt zich door eene algemeene vermagering en verzwakking, door een opgezet aangezigt, door beving der ledematen, verzweringen in de keel, ſpeekſelvloed, ſtinkenden adem, koorts, in een woord, door eene ſoort van *cachexia ſcorbutica* en algemeen bederf der vochten, waardoor al de verrigtingen van het organisme in eenen kwijnenden toeſtand geraken. Men begrijpt ligt, dat, bij zulk eene phyſieke ontaarding van het levend-bewerktuigd ligchaam, aan geene vaccinatie te denken is, en dat de koepokken bij zulk een voorwerp aan de verwachting niet zouden voldoen.

8°. *Chroniſche huiduitſlagen.* Hier moeten vooral in aanmerking komen die huidziekten, welke van eenen ſcrofuleuſen aard zijn, als: *Crusta lactea*, *Impetigo*, *porrigo capillaris*, *tinea capitis*, *psydracia*, *intertrigo* en meer andere. Alle deze exanthemata komen gewoon-

woonlijk bij ſcrofuleuſe geſtellen voor, en verraden eene algemeene klierachtige kwaadſappigheid, en zijn dus de werking der koepokken in het organisme hinderlijk.

9°. *Schurft* (ſcabies) is eene ongeſteldheid van de huid, die de conſtitutionele werking der koepokken niet alleen, maar zelfs hare plaatſelijke vorming min of meer wijzigt, en niet zelden geheel belet. Hiervan hebben ons THOMASSEN-À-THEUSSINK, KRAUSS, JOLEN, WIEDMAN, en FRITSCH eene menigte voorbeelden gegeven. Deze ſchrijvers hebben waargenomen, en de ondervinding leert het ons nog dagelijks, dat de koepokinenting bij ſchurftigen of geheel mislukt, of dat men koepokken verkrijgt, die zich op den negenden of tienden dag met eenen gelen en vuilen etter vullen, welke etter zeer verſchilt van de heldere en doorſchijnende lympha, die de ware koepokſtof uitmaakt. De nadeelige invloed dus van de *ſcabies* op de koepokken is zelfs plaatſelijk zigtbaar, waarom men ook vooral deze complicatie bij het vaccineren moet vermijden.

10°. *De Ringworm* (herpes) heeft in den regel zijne aanwezigheid aan eene algemeene ſcrofuleuſe kwaadſappigheid te danken, en moet dus bij het inenten der koepokken zorgvuldig vermeden worden.

11°. *Alle verouderde ſyphiliſche zweren en huiduitſlagen*, als: *ſyphilis vegetans*, *ſyphilis pustuloſa*, *ſyphilis exulcerans*, duiden in den regel een diep venerisch lijden van het organisme aan, welk lijden, zoo als wij boven gezien hebben, vooral het watervaten-ſtelſel aandoet; het ſpreekt dan van zelve, dat men zulke ongelukkige voorwerpen niet moet vaccineren, maar deze bewerkſtelling zoo lang moet uitſtellen, tot dat het or-

ganisme van alle venerifche kwaadfappigheid volkomen gezuiverd is.

Wij vermeenen de aandacht der koepok-inenters vooral op dit punt te moeten vestigen, aangezien hedendaags de venerifche huidziekten zelfs bij kinderen, vooral in de groote fteden, niet zoo zeldzaam zijn als men wel denkt.

Wanneer andere huid-ziekten, als: *Lepra*, *Elephantiafis*, *Icthyofis*, enz., zich bij een voorwerp mogten voordoen, dan zou dit ook voor ons eene genoegzame reden zijn om de koepok-inenting tot eene meer gunftige gelegenheid uit te ftellen.

12°. *Wormziekte.* Deze ongefteldheid treft men vooral aan bij die voorwerpen, welke of flecht voedfel gebruiken, of een uit de natuur traag en zwak darmkanaal hebben. Door dezen zwakken toeftand van alle organen, welke bijzonder bij de fpijsvertering moeten werkzaam zijn, wordt het voedfel niet genoeg verteerd, de *chylus* niet zuiver genoeg bereid, en de onverteerbare ftoffen niet fpoedig genoeg door den ftoelgang ontlast; hierdoor ontftaat eene groote verzameling van flijmen in de eerfte wegen, waaruit, op welke wijze dan ook, wormen geboren worden. Het is uit hoofde van dezen algemeenen zwakken toeftand van de verteeringsorganen, dat Dr. SCHULTZ en de groote HUFELAND (18) het vaccineren bij kinderen, met wormen behebt, afraden. Deze laatfte fchrijver is van meening, dat de wormen van het darmkanaal fympatisch op de huid werken, en eene foort van kramp in het uitwendige huidftelfel ver-

(18) HUFELAND'S *Journ.* Th. XVI. 3 St. f. 29.

veroorzaken, die de ontwikkeling der koepokken of beletten of hinderlijk zijn. Wat er ook van zijn moge, zeker is het, dat de wormen niet de ziekte zelve uitmaken, maar het uitwerkſel van eene ziekelijke geſteldheid van het darmkanaal zijn, en dat deze ziekelijke geſteldheid nadeelig op het geheele organisme werkt, en den bijzonderen werkkring der koepokken met ſlecht bereide *chylus* voorzien moet. Uit dit oogpunt beſchouwd, wordt het klaar, waarom men voorwerpen, met wormen behebt, niet moet vaccineren, wil men de koepokken de geheele vatbaarheid voor de kinderziekte doen wegnemen.

Uit het bovenſtaande volgt, dat alle gastriſche ongeſteldheden, als: zuur, hardnekkige verſtoppingen, doorloop, onderbuiks-volbloedigheid, geelzucht, verſtoppingen van de galwegen, zwellingen en verhardingen van de *glandulae meseraicae*, enz., vooral bij kinderen, de koepok-inenting verbieden.

13°. *Te jeugdige ouderdom.* Bijna al de Vaccinatores begaan de grove fout, van alle kinderen, van welken ouderdom ook, te vaccineren. Opdat de koepokken in hunne eigenaardige werking niet geſtoord worden, moet men met de vaccinatie wachten, tot dat het kind acht of negen maanden oud is. Hooren wij hierover SACCO, in deze zaak een bevoegd beoordeelaar: „de eerstgeboren mensch," zegt hij, „is een zwak „wezen, hoogstgevoelig voor iederen indruk van de „hem omgevende ligchamen, hij draagt reeds in zijn „organisme de kiemen van ziekten, in hem voortgeplant „door hen, van welken hij het leven ontvangen heeft, „kiemen, die bij de minſte onvoorzigtigheid zich ſnel

 „ont-

„ ontwikkelen. Slechte voeding, koude, hitte, onacht-
„ zaamheid der voedsters, de snelle ontwikkeling van
„ zijn eigen organisme, en duizende andere omstandig-
„ heden, bedreigen het kind in de eerste dagen van zijn
„ leven bestendig met eenen vroegtijdigen dood. Met
„ den toenemenden ouderdom nogtans, neemt ook het
„ ligchaam in krachten toe, en verkrijgt meer sterkte
„ om zijne uitwendige vijanden te wederstaan. Dwaas
„ zou het dan zijn, een kind in de eerste levensdagen
„ aan de koepok-inenting te onderwerpen." (19)

KRAUSS zegt over dezelfde zaak het volgende: „ vor
„ dem ersten Lebensjahre wenigstens sollte die Impfung
„ nicht statt haben, theils weil die Haut noch zu scham-
„ mig, und breiartig ist, theils weil in diesem Zeitraum
„ die Kinder gemeiniglich noch zu warm gehalten, und
„ zu sehr eingewickelt werden, und so leicht ein allge-
„ meiner Ausschlag ausgebrütet wird." (20)

Deze zijn in het algemeen die bijzondere toestanden van het organisme, welke zich min of meer tegen de voorbehoedende kracht der koepokstof aankanten. Ten slotte van dit Hoofdstuk, zeggen wij, dat men niet uit het oog moet verliezen, dat de vaccinatie, zoowel als de inenting der natuurlijke pokken, eene kunstmatige besmetting is; dat bovendien de koepokstof eene aan den mensch vreemde smetstof is, en dat men daarom nog met meerdere naauwkeurigheid op het gestel van het voorwerp bij het vaccineren, dan bij de inenting der natuurlijke pokken, te letten hebbe; en daar men nimmer

tot

(19) L. c. s. 112, 113.
(20) L. c. s. 430.

tot deze laatste inoculatie besloot, zonder het organisme van het voorwerp van alle ziekelijke prikkels te zuiveren, met nog veel meer regt kan en moet men van den koepok-inenter dezelfde voorzigtigheid vorderen. Zeer naar waarheid zegt dus onze Groningsche Hoogleeraar het volgende: „ De koepokken hebben dit gemeen met „ alle andere koortsige huiduitslagen, dat zij eene ziekte „ van het geheele gestel, en niet eene enkele plaatselijke „ ongesteldheid te weeg brengen, welke op eene voor het „ oog onmerkbare wijze, niet te min krachtig genoeg „ is, om de natuurlijke vatbaarheid voor de kinderziekte „ uit te wisschen; *de natuur, door eene verkeerde be-* „ *handeling gestoord*, zal dus ook hier somtijds, als „ zoo vele pogingen om de *niet behoorlijk bewerkte en* „ *uitgedrevene stof* te ontlasten, uitslag en chronische „ ziekten kunnen te weeg brengen, even gelijk wij dit „ in kinderziekte, mazelen, roodvonk, enz. dikwijls „ zien." (21)

VIJFDE HOOFDSTUK.

Behoort niet door geneeskundige wetten gezorgd te worden, dat de koepok-inenting nimmer geschiede dan na ingewonnen raad en met overleg eens Geneesheers?

Uit hetgene wij in de laatste Hoofdstukken gezien hebben, blijkt genoegzaam, dat deze vraag toestemmend moet beantwoord worden; en ook heeft het voorgaande ons

(21) *Geneesk. Magazijn.* III D. 1 St. bl. 35.

ons genoeg bewezen, dat de bepaling van de geſchiktheid eens voorwerps om de koepok-inenting als behoedmiddel tegen de kinderziekte te ondergaan, van het allergrootſte gewigt is, en dat dus de Geneesheer alleen kan en mag oordeelen of een voorwerp al of niet geſchikt is om de vaccinatie als behoedmiddel tegen de kinderziekte te ondergaan. Wie anders immers dan een kundig Arts kan tot in het binnenſte van het levend-bewerktuigd ligchaam doordringen om eene verborgene kwaal op te ſporen? Wie anders dan een Geneesheer kan in het organisme eene kwaadſappigheid ontdekken, welke nog wel niet ver genoeg gevorderd is om zich uiterlijk te vertoonen, maar reeds ſterk genoeg is om de eigenaardige werking der koepokken in het organisme zoo niet geheel dan toch gedeeltelijk te beletten — overal waar het het lijdende levend-bewerktuigd ligchaam geldt, kan de Arts alleen uitſpraak doen, aangezien het niet geoefende oog van eenen leek zich gemakkelijk bedriegen kan, en eenen ziekelijken toeſtand zien daar, waar deze niet aanwezig is, of eenen niet herkennen, welke waarlijk daar is.

Reeds heeft onze beroemde THOMASSEN-à-THEUSSINK de noodzakelijkheid aangetoond, dat alleen deskundigen de vaccinatie moesten verrigten (22). Aangenaam is het den ſchrijver, dat juist zulk een groot man hiervan geſproken heeft, en ſchoon de Groningſche Hoogleeraar de verzorging van de gevaccineerden niet om dezelfde redenen aan den Geneesheer wilde opdragen als wij, zoo is toch hier het doel, meerdere zorg en meerdere omzigtig-

(1) *Geneesk. Magazijn.* I D. 3 St. bl. 177.

tigheid bij het vaccineren, hetzelfde; maar om den Geneesheer bij alle vaccinatiën de voornaamste taak, de bepaling van de geschikte voorwerpen om gevaccineerd te worden, te doen vervullen, behoeven wij zonder twijfel de weldadige tusschenkomst van onze Regering. Zonder deze krachtdadige tusschenkomst, zouden alle maatregelen, welke men in deze zaak wilde nemen, geheel vruchteloos zijn, terwijl wij, door eene hoogere magt ondersteund, weldra meer gunstige resultaten van de koepok-inenting zullen ontvangen. STIEGLITZ (2) en HECKER (3), waren zoo zeer van deze waarheid doordrongen, dat zij datgene durfden voorzeggen, hetgene thans bewaarheid is, namelijk, dat men, door de koepokinenting aan leeken, ja zelfs aan Geneesheeren, *zonder aan eenige verordening van hoogere hand onderworpen te zijn*, over te laten, er weldra toe komen zou om de behoedende kracht van de koepokken tegen de kinderziekte niet alleen te betwijfelen, maar zelfs geheel te miskennen.

Is het immers niet in het oogvallend, dat juist in de landen, waarin de vaccinatie aan geene verordeningen van de Regering onderworpen is, de meeste voorbeelden van gewijzigde en echte kinderpokken na de koepokinenting voorkomen. De meeste gevallen van dien aard zijn tot nu toe voorgekomen in ons Vaderland, in *Engeland*, *Frankrijk*, *Italien*, *Duitschland* en in *Noord-Amerika*, en het is in deze landen, alwaar

(2) HORN's *Archiv.* 1809. B. 3. f. 216.

(3) *Kunst die Krankheiten der Menschen zu heilen*, u. f. w, Erf. 1809. II Th. f. 99.

waar de vaccinatie aan geene genoegzame doelmatige verordeningen van hoogere magt onderworpen is.

Wanneer wij tot meerdere overtuiging, dat de bescherming der Regering op de gunstige resultaten der vaccinatie zeer veel vermag, *Engeland* met *Rusland* vergelijken, dan zullen wij duidelijk zien, dat het lot der koepokinenting in de handen der hoogere magt is. *Engeland* immers, dat land, in hetwelk JENNER zijne onsterfelijke uitvinding gedaan heeft, levert ons een ongehoord getal voorbeelden op van na de vaccinatie voorkomende echte en gewijzigde pokken, en het is juist daar, alwaar de Regering zich volstrekt met de koepokinenting niet bemoeit.

In *Rusland* integendeel, in dat groote en welbestuurde rijk, alwaar de vaccinatie reeds van den beginne harer ontdekking af zulke groote vorderingen gemaakt heeft, en onder de Regering van den grootmoedigen Keizer ALEXANDER niet alleen alle verordeningen ter algemeenmaking en voorzigtige bewerkstelling der vaccinatie gegeven, maar ook opgevolgd zijn, in dat *Rusland*, te vaak miskend, heeft de koepokinenting zich zoo onwrikbaar beveiligd tegen de kinderziekte getoond, dat de geleerde ATTENKOFER (25), in 1817 slechts van een enkel geval spreekt, waaruit men zou kunnen opmaken, dat na de vaccinatie eene eenigzins naar *variolæ* gelijkende huiduitslag gevolgd is.

Zulke voorbeelden mogen voor ons niet verloren gaan, en onze Regering zal voorzeker, het nut daarvan inziende,

(25) *Klasfieke Topographie von St. Petersburg.* Zürich 1817. S. 238.

de, al wat tot de koepokinenting betrekking heeft, door doelmatige verordeningen trachten te regelen.

Men kan voorzeker iemand niet dwingen om zich of de zijnen te laten vaccineren. Deze dwangmaatregel valt ook niet in den geest van onzen Regeringsvorm, en is ook niet noodzakelijk, aangezien verre weg het grootfte gedeelte der bevolking van het nut der koepokinenting ten volle overtuigd is. Maar er diende gezorgd te worden, dat de waarde, die men de koepokinenting met regt toekent, door de onvoorzigtige handelwijze van leeken, ja zelfs van deskundigen, niet verloren ging, en dat men, alzoo door de ondervinding van het nut der vaccinatie ten volle overtuigd, dit zeker en onfchadelijk behoedmiddel tegen de kinderziekte, uit eigene beweging, door de ganfche bevolking van ons Vaderland, werd te baat genomen.

Om tot dit doel te geraken, zou er, onzes inziens, niets doelmatiger zijn dan door geneeskundige wetten te zorgen, dat de bewerking der koepokinenting nimmer plaats had dan na ingewonnen raad en met overleg eens Geneesheers.

Deze wetten evenwel zouden zich regtftreeks alleen tot diegenen kunnen bepalen, welke *gratis* gevaccineerd of in publieke en liefdadige Geftichten, als armen- of Godshuizen, werden opgenomen, en ook tot diegenen, welke van het ftedelijke kosteloos onderwijs zoeken gebruik te maken; onzes inziens, zou het doelmatig en gemakkelijk zijn, dat ieder Gemeentebeftuur een Geneesheer, of bij gebrek aan dien, een' plattelandfchen Heelmeester benoemde, die op den eerften dag van iederen maand op het Stads- of Dorpshuis zou moeten vacceren, om al-

daar

daar alle voorwerpen, welke zich tot dat einde aanboden, *gratis* te vaccineren; terwijl deze Geneesheer of plattelands-Heelmeester op eeden zou moeten verpligt worden van gene voorwerpen te vaccineren, welke om dezen of genen ziekelijken toestand niet geschikt waren om deze kunstbewerking te ondergaan; verders zou dezelfde Geneesheer of Plattelands-Heelmeester moeten gehouden zijn van op den 8sten of 9den dag van iedere maand weder op het Stads- of Dorpshuis onledig te zijn met alle diegenen, welke op den eersten der maand gevaccineerd waren, te onderzoeken, en zich te overtuigen of de koepok-inenting bij hen al of niet gevat had; zullende de Vaccinator vervolgens aan diegenen, bij welke de vaccinatie ten volle gelukt is, een certificaat afgeven, met zijne naamteekening bekrachtigd, terwijl de overige op den eersten van de volgende maand nogmaals zouden gevaccineerd moeten worden. Zij, die zich acht of negen dagen na de vaccinatie door den koepok-inenter niet hadden laten onderzoeken, zouden voor niet gevaccineerd moeten gehouden worden, en bijgevolg van alle voorregten van weldadige inrigtingen moeten verstoken blijven. Voor alle deze bemoeijingen, zou men den Geneesheer of Plattelands-Heelmeester een naar zijne werkzaamheden geëvenredigd honorarium moeten toeleggen.

Deze maatregelen zouden, wel is waar, alleen nuttig kunnen zijn voor den mingegoeden stand, terwijl de misbruiken, die zoo algemeen in het vaccineren zijn ingeslopen, bij meer gegoede burgers zouden blijven voortduren; maar men zou hierin ook gedeeltelijk kunnen voorzien, met aan alle Heelmeesters, Verloskundigen,

gen, enz. het vaccineren te verbieden, tenzij een bewijsfchrift van een Geneesheer hen had verzekerd, dat het gevaccineerd moetende worden voorwerp gefchikt was om de vaccinatie te ondergaan.

Eindelijk zou het allernoodzakelijkst wezen, dat het vaccineren aan Apothekars, Vroedvrouwen, Bakers, en andere leeken ftellig verboden werd.

Die Vakzine ist eine zarte Pflanze, die nur unter gewisfenhafter und verftändiger Pflege zur Blüthe und Frucht gedeihen kann.

KRAUSS, *die Schuzpocken-impfung, In ihrer endlichen Entfcheidung*, u. f. w. f. 506.

